

Иван Христов

ВИЗАНТИЙСКИ ПРОЛОЖНИ СТИХОВЕ ЗА М. СЕПТЕМВРИ

Abstract: *Ivan Christov, Byzantine Synaxaristes for September.*

The present publication of the prologue verses for September is the first part of a larger project that includes the verses for the entire year. Our aim is to provide as wide a range of sources as possible. We introduce into modern research four Greek MSS, stored in the Ecclesiastic-historical and Archival Institute at the Bulgarian Patriarchate in Sofia – three from 14th century (EHAИ 830, 384 и 217) and one from the 16th century (EHAИ 398). These manuscripts are used for comparison and to complement the sources of the existing editions of S. Eustratiadis, E. Follieri and D.Z. Sofianos. Vitae in verses that are absent in these editions, such as those of Theodora (11.IX) and Euphrosyne (25.IX) are published from the MSS. A significant part of the work on the Greek text and the Bulgarian translation was conducted in the Ostkirchliches Institut in Regensburg in 2011. We hope that the present publication will contribute to further research on the synaxarium metricum and its Slavonic reception.

Keywords: *Byzantine Synaxaristes, Byzantine Theology, Byzantine Poetry, Liturgy, Liturgics, Liturgical Theology*

Включването на кратки поетични форми в литургичните книги за всекидневна богослужерна употреба е важен етап в развитието на християнската словесност. С това достига завършеност процесът на усвояване на класическото наследство. В богословието този процес започва рано. Вече през първите векове то възприема елементи от философския език, от литературните и риторични модели на античната култура. Не така стоят нещата в богослужебната книжнина. Текстове за всекидневно четене в храма трябва да са достъпни за мнозинството. Те не се нуждаят от излишна витиеватост, а се стремят към простота и безискусност. Важен мотив, когато се излагат житията на мъчениците, е чрез тях апостолските времена да се свържат с

настоящото в една продължаваща история на спасението¹. Тази история е основа за всекидневието на християнина и представянето ѝ трудно допуска словесна украса. Навярно затова ямбични двустишия и хекзаметрични моностишия, възпяващи подвига на мъчениците, биват включени в синаксарите² едва през втората половина на XII в. В основната си част стиховете са дело на Христофор Митиленски, който твори през първата половина на XI в.³ По всичко изглежда, че Христофор е първият, който пише поетични съчинения в класическа метрика за нуждите на църковния календар. Неговата колекция от около 2000 ямбични стиха и хекзаметрични моностиха е най-пълната, а заради включването ѝ в част от синаксарите е и най-популярната от всички, създадени във Византия. В българската традиция тази редакция на синаксара навлиза чрез среднобългарския превод от XIV в. Последният получава названието си от началото на текста, представляващо *пролог*, и заради поетичните добавки се обозначава като *Стишен пролог*. Съответно стиховете в него обозначаваме като *проложни стихове*.

Неотдавна приключи издаването на Търновската редакция на Стишния пролог⁴. В дванадесет тома – месец за месец, е издаден пълният среднобългарски текст. Това е безспорно важен принос към нашето културно наследство. Сега предстои следваща крачка в тази насока – съпоставяне с гръцката традиция. Само така ще могат да се открият особеностите на славянската рецепция. И ако търсенето на гръцки паралели за житията в проза е изключително сложна задача,

¹ Вж. Follieri, E. *I callendari in metro innografico di Cristoforo di Mitilene*, t. – [Subsidia hagiographica n° 63]. Bruxelles, 1980, 15.

² Така на гръцки се обозначават сборниците със житията на светците, подредени за всеки ден на годината според църковния календар и използвани от монасите и свещениците за нуждите на последованието и в богослужението.

³ За живота му знаем само онова, за което сам той свидетелства в своята поезия. Христофор е родом от Константинопол, където обитава в близост до храма на Пресвета Богородица в квартала Протасий (района на Стратегиона). Прозвището *Митиленски* той получава по неизвестни за нас причини. Авторът на най-популярните духовни стихове, възпяващи подвига на мъдреците, е светско лице. Той е висш имперски сановник – патриций, проконсул, съдия и секретар на императора. Вж. пак там, с. 3–5.

⁴ Спасова, М., Г. Петков, *Търновската редакция на Стишния пролог. Текстовете. Лексикален индекс*. Т. I–II Месец септември. Пловдив, 2008–2013.

не така стоят нещата по отношение на стиховете. Затова трябва да се започне с тях. Преди пет години съзря идеята за отделно издание на проложните стихове съвместно с издателите на Търновската редакция на текста Г. Петков и М. Спасова. Значителна част от работата си върху гръцкия текст и превода от езика на оригинала осъществих през 2011 г. в *Института за източните църкви* в Регенсбург. Новото в нея е, че въвеждам в научна употреба четири гръцки ръкописа, съхраняващи се в *Църковноисторическия и архивен институт* към Светия Синод на БПЦ – три от XIV в. (ЕНАИ 830, 384 и 217) и един от XVI в. (ЕНАИ 398). С тях сравнявам и допълвам съществуващите издания на стиховете от С. Евстратиадис¹, Е. Фолиери², Л. Крешъи-Л. Вентурини³ и Д. Софианос⁴. Непубликуваните там жития в стихове, като например тези за Теодора (11.IX) и Ефросина (25.IX), съм разчел от ръкописите.

За съжаление осъществяването на цялостното издание на гръцки и среднобългарски със съпътстващ новобългарски превод (поотделно от двата езика) и коментар за особеностите на славянската рецепция трябваше да бъде отложено поради необходимостта да се завършат други проекти, а и заради сложности със спонсорирането. Затова реших междуременно да публикувам своята работа. Като се има предвид, че стиховете за първото полугодие в превод от средно- на новобългарски вече са публикувани в т. 1–6 на изданието на *Търновската редакция на Стишния пролог*, моята публикация на гръцките оригинали и техният превод ще помогне да започне изучаването на особеностите на славянския превод. Излишно е да казвам, че издаването на гръцките оригинали има и самостоятелна ценност.

В настоящата публикация на проложните стихове за м. септем-

¹ Евстратиáδης, Σ. *Αυτολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*. Ἀθήναι, 1961.

² Follieri, E. *I callendari in metro innografico di Cristoforo di Mitilene*, t. 1–2. – [Subsidia hagiographica n° 63]. Bruxelles, 1980; Follieri, E. *Il callendario giambico di Cristoforo di Mitilene secondo i MSS VPgr 383 e Pgr 3041*. – *Analecta Bollandiana*, t. LXXVII (1959), 245–304.

³ Cresci, L. & L. Venturini, *I versetti del Prolog stišnoj. Traduzione slava dei distici e dei monostici di Cristoforo di Mitilene (Mesi: settembre, ottobre, novembre 1–25, dicembre, gennaio 1–11, aprile)*, Torino 1999.

⁴ Sofianos, D. Z. *Les manuscrits des Météores, vol. IV/1, Les manuscrits des monastère de Sainte-Trinité (Hagia Triada)*. Athènes, 1993.

ври се съдържат 169 двустихия, 28 моностиха и 3 жития в стихове. Надявам се тази предварителна публикация да допринесе за по-нататъшната работа върху стишните синаксари и тяхната славянска рецепция.

Съкращения

<i>E</i> ¹	= EHA1 830
<i>E</i> ²	= EHA1 398
<i>E</i> ³	= EHA1 217
<i>E</i> ⁴	= EHA1 384
<i>Pa</i>	= <i>Par. gr.</i> 1578
<i>Pi</i>	= <i>Par. gr.</i> 3041
<i>Pm</i>	= <i>Par. suppl. gr.</i> 690
<i>U</i>	= <i>Vat. Urb. gr.</i> 95
<i>V</i>	= <i>Vat. Pal. gr.</i> 383

ПМВ = Архиепископ Сергей (Спаский), Полный месяццеслов Востока, т. I–III, Москва, 1997.

ТРСП = Спасова, М., Г. Петков, *Търновската редакция на Стишния пролог. Текстове. Лексикален индекс*. Т. I–XII Ме-сец септември. Пловдив, 2008–2013.

АОЕ = Εὐστρατιάδης, Σ. *Ἀγιολόγιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*. Ἀθήναι, 1961.

ВНБС = Иванова, Кл. *Bibliotheca hagiographica Balcano-Slavica*, София, 2008.

CGCM = Follieri, E. Il callendario giambico di Cristoforo di Mitilene secondo i MSS VPgr 383 e Pgr 3041. – *Analecta Bollandiana*, t. LXXVII (1959), 245–304.

СМІ = Follieri, E. *I callendari in metro innografico di Cristoforo di Mitilene*, t. 1–2. – [Subsidia hagiographica n° 63]. Bruxelles, 1980.

МОЕ = *Μηναῖα τοῦ ὄλου ἐνιαυτοῦ*, τ. Α'–Ζ'. Ἐν Ῥώμῃ, 1888–1902.

MST = Sofianos, D. Z. *Les manuscrits des Météores, vol. IV/1, Les manuscrits des monastère de Sainte-Trinité (Hagia Triada)*. Athènes, 1993.

SynaxEC = Delehaye, H. (ed.), *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae e codice Sirmondiano nunc Berolinensi adiectis synaxariis selectis* [Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris]. Brussels, 1902.

SynaxMNN = Συναξαριστής τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ.

Πάλαι μὲν Ἑλληνιστὶ συγγραφεῖς ὑπὸ Μαυρικίου, διακόνου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, τῷ δὲ 1819 τὸ δεῦτερον μεταφραστὴς ... ὑπὸ τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτου. Νῦν δὲ τρίτον ἐπεξαργασθεὶς ἐκδίδεται ὑπὸ Νικολαΐδου Φιλαδέλφεως... τ. Α'–Β'. Ἀθήνησι, 1868.
VPS = Cresci, L. & L. Venturini, *I versetti del Prolog stišnoj. Traduzione slava dei distici e dei monostici di Cristoforo di Mitilene (Mesi: settembre, ottobre, novembre 1–25, dicembre, gennaio 1–11, aprile)*, Torino 1999.

L.S.J. = Liddell, H. G., R. Scott, H. S. Jones, R. McKenzie. *A Greek-English Lexicon. Ninth Edition with a Revised Supplement*, Oxford, 1996.

Lampe = Lampe, G.W.H. *A Patristic Greek Lexicon*. Oxford 1961.

Sophocles = Sophocles, E.A. *Greek lexicon of the Roman and Byzantine periods (from B.C. 146 to A.D. 1100)*. Cambridge, USA/Leipzig, 1914.

01. септември

За индикта (АОЕ 216, ТРСП 1.1)

Ἰνδικτον¹ ἡμῖν εὐλόγει νέου χρόνου,
 ὧ καὶ Παλαιῆ καὶ δι' ἀνθρώπους Νέε².

*Началото благослови ни на Новата година –
 Ти, Който си Стар и заради хората Нов!*

¹ Ἰνδικτος (= ἰνδικτιῶν от лат. *indictio*, на гр. също ἐπινέμησις) означава *фискален период от 15 г.* От 462 г. се използва в леточислението. Във Византия е възприето църковно отбелязване на началото на новия индикт (започващ на 1 септември) като начало на свободата на християните. На тази дата Константин Велики чудодейно разгромява превъзхождащата по сила армия на Максенций и това прави възможно официалното признаване на християнството.

² Молитвата е към Христос, който, влизайки един съботен ден в синагогата (според *СупахMNN 2* това е било на 01. септември), разгръща книгата на Исаия точно на думите: *Дух Господен е върху Мене; затова Ме помаза ... да проповядвам благоприятната Господня година* (Лк. 4:16–22).

Иконата на Пресвета Богородица (АОЕ 192, ТРСП 1.2)

Αὐθαιρέτως ἄνεισιν ἄγρα τις ξένη,
λίμνης¹ βυθοῦ πάντιμος εἰκὼν Παρθένου.

*Самоволно изплува улов някакъв дивен
из дълбините езерни – всечестна икона на Девата.*

Симеон Стълпник (АОЕ 436, ТРСП 1.4)

Λιπὼν Συμεὼν τὴν ἐπὶ στύλου βάσιν,
τὴν ἐγγὺς εὔρε τοῦ Θεοῦ Λόγου στάσιν².

*Изоставил Симеон възкаченост на стълба,
по-близък стоеж до Бог Слово намери.*

Ἐψιβάτης Συμεὼν Σεμπεμβρίου ἔκθανε πρώτη.
Вишестоецът Симеон умря на първи септември.

Марта, препод. (АОЕ 294, ТРСП 1.5)

Ἐν γῆ ξενίζει Μάρθα τὸν Χριστὸν πάλαι,
σὲ δὲ ξενίζει, Μάρθα, Χριστὸς ἐν πόλῳ.

*На земята Марта посрещна Христа преди –
сега тебе, Марто, посреща Христос на небето.*

Иисус Навин (АОЕ 214, ТРСП 1.4)

Ἵν τοῦ τρέχειν ἔστησεν ἥλιον πάλαι,
λιπὼν Ἰησοῦς ἥλιον δόξης βλέπει³.

*Слънцето, на което преди хода възпря,
оставил сега, Иисус на славата слънцето гледа.*

¹ Λίμνης V, ΜΟΕ I.17 : Λίμνη ΑΟΕ 192, но вж. VPS 81, п.3.

² Стихът съдържа игра на думи. Βάσις и στάσις означават както място на пребиваване (в частност подставка, колона), така и покой. Идеята е, че намирайки упокоение, Симеон се приобщава към Божия мир дори по-близко, отколкото това е било приживе при възкачеността му на стълба. Така приобщаването към Божия мир се свързва с образа за възвисяването на Симеон.

³ Вж. *Иис. Нав.* 10:12–13.

40 деви (АОЕ 319, ТРСП 1.6)

Δισεκαρίθμοις παρθένοις πῦρ καὶ ξίφος,
Θεοῦ προεξένησαν Υἱὸν νυμφίον.

*На двадесетте числом девици огънят и мечът
Доведоха жених – Божия Син.*

Амун дякон (АОЕ 31, ТРСП 1.6)

Ἄμμοῦν καλύπτραν ἔμπυρον δεδεγμένος,
τὸ σαρκικὸν¹ κάλυμμα χαίρων ἐξέδυ.

*Амун щом покроба пламтящ облече,
покривалото плътско с радост съблече.*

Калиста (АОЕ 246, ТРСП 1.7)

Κάλλιστον ὄντως εὔρε Καλλίστη² τέλος,
σὺν τοῖς καλοῖς τμηθεῖσα διττοῖς συγγόνις.

*Калиста намери истински добра кончина,
с добрите си двама посечена роднини.*

02. септември**Мамант** (АОЕ 287, ТРСП 2.8)

Ἄκμαῖος³ ὢν Τριάδος εἰς πίστιν Μάμας,

¹ σαρκικὸν V, P, *Супах*MNN 5, MOE I.18: σαρκίον АОЕ 31, но вж. VPS 82, п. 12.

² Стиховете съдържат игра на думи с името на мъченицата Калиста. То съвпада по форма с превъзходната степен на прилагателното καλός (добър, прекрасен). Съответно добра, прекрасна е кончината ѝ и също такива са нейните родни братя Евод и Ермоген, с които я споделя. В АОЕ 148 (Εὐδοῦς) се споменава и за сестра Ἀγαθόκλεια, чието мъченичество също се отбелязва в някои синаксари.

³ Ἄκμαῖος (*цъфтящ, зрял*) и ἀκμή в следващия стих (*врѣх*) са еднокоренни думи, първата от които характеризира вярата на Мамант, а втората – мъчението, на което е подложен (изкормен от върховете на тризъбец). Сходната етимология позволява използването им в игра на думи, утвърждаваща връзката между вярата на

ἀκμαῖς τριαίνης¹ καρτερεῖ τετρωμένος.

*Цѣфтяиц от вяра в Троицата, Мамант
тѣрни, ранен от върховете на тризѣбеца.*

Δευτερίη χολάδες Μάμαντος χύντο τριαίνης.

На втори на Мамант червата се изсипаха от тризѣбец.

Иоан IV Постник, патр. Константинополски
(АОЕ 227, ТРСП 2.9)

Τοῖς μὴ ρέουσιν² ἐντρυφᾶς νῦν ἡδέσι,
νηστευτὰ ρευστῶν ἡδονῶν Ἰωάννη.

*На нетекущи наслади се радваш сега,
постниче за текущи наслади, Иоане.*

Павел, патр. Константинополски (АОЕ 378, ТРСП 2.10)

Δρόμους ὁ Παῦλος³ ἐκλιπὼν τοὺς τοῦ βίου,
εὔρηκε παῦλαν καὶ πόνων τῶν τοῦ βίου.

*Пѣтицата щом Павел изостави житейски,
намери покой и от тегобите житейски.*

мъченика и страданието, което той приема.

¹ Стиховете съдържат и втора игра на думи (този път свързана с числото три), утвърждаваща връзката между мъченичеството и вярата. Мамант вяра в св. Троица (Τριάς) и заради нея е разтерзан от тризѣбец (τριαίνα).

² По древна традиция, водеща началото си от елинската философия и вкоренена в гръцкия език, образите на потока и изтичането са метафори за изменчивото и тленното. Съответно в тези стихове се противопоставя нетленната и *нетекуща* (μὴ ρέουσα) природа на Божиите дарове, с които се е удостоил мъченикът, на тленните, *текущи* (ρευσταί) наслади в света.

³ Стиховете се основават на игра на думи с името на мъченика Παῦλος и паῦλα *завършване, покой*. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12 септември).

Диомид (АОЕ 114, ТРСΠ 2.11)

Σίδηρος εἰς σίδηρον ὁ¹ Διομήδης,
πρὸς τοὺς σπαθισμοὺς² ἀνδρικῶς ἐκαρτέρει.

*Железен срещу желязото, Диомид
мъжки ударите на меча търпеше.*

Юлиан (АОЕ 219, ТРСΠ 2.12)

Ἰουλιανός, συντριβεῖς κάραν ξύλω,
τὸν πρὸς Θεὸν νοῦν σῶος εἰς τέλος μένει.

*Юлиан и с потрошена от дърво глава,
към Бога с ум докрая съхранен остава.*

Филип (АОЕ 463, ТРСΠ 2.13)

Ἴππον ταχὺν Φίλιππος τὴν τομὴν ἔχων,
πρὸς τὸν φιλοῦντα θᾶπτον ἦλθε Δεσπότην.

*Като бърз кон имаше съсичането Филип–
отправи се бързо към Владиката възлюбен.*

Евтихиан (АОЕ 155, ТРСΠ 2.14)

Εὐτυχιανός πυρποληθεὶς ἐσχάρα,
εἰς εὐτυχῆ³ μετῆλθε κλῆρον μαρτύρων.

*Евтихиан, на скара с огън изгорен,
на мъчениците последва жребия блажен.*

¹ ὁ Pi, E² 5 : ὦν *SynaxMNN* 9, АОЕ 114.

² Точният смисъл на σπαθισμός не е ясен. Думата отсъства в *L.S.J.* и *Lampe. Sophocles*, 1002 я отъждествява с τὸ σπαθίζειν и представя значението ѝ като удряне с меч. Вероятно става дума по-скоро за удряне с широката страна на меча (вж. *Lampe*, σπαθίζω), отколкото за посичане.

³ Тези стихове се основават на игра на думи, включваща семантиката на името на мъченика Εὐτυχιανός (*блажен, щастлив - бълг. Блажо*) и определението за жребия на мъчениците εὐτυχής (*блажен*).

Исихий (AOE 169, ΤΡСП 2.15)

Ποθῶν τὸν ὄντως Ἠσύχιος¹ Δεσπότην,
καὶ τὸν δι' αὐτὸν ἡσυχῶς² φέρει βρόχον.

*Κοπнеец, за истинския Владика, Исихий
заради Него примката безмълвно търпи.*

Λεонид (AOE 275, ΤΡСП 2.16)

Τοῦ πρὸς Θεόν σε φλόξ πόθου, Λεωνίδη,
ἔπειθε ῥᾶστα καὶ φλογὸς φέρειν βίαν.

*Към Бога пламъкът на любовта, Леониде,
склони те леко на пламъка да понесеш насиλιето.*

Εвтихий (AOE 155, ΤΡСП 2.17)

Βαίνων κατ' ἴχνος Εὐτύχιος Κυρίου
δίκτην ἐκείνου καρτερεῖ σταυροῦ πάθος.

*Следващ по стъпките, Евтихий, Господни
заради Него търпи кръстното страдание.*

Φιλαδέλφ (AOE 461, ΤΡСП 2.18)

Σαρκὸς βάρος πᾶν ἐκλιπῶν λίθου βάρει,
ἀνήλθε κοῦφος Φιλάδελφος εἰς πόλον.

*Всяко плътско тегло оставил под теглото на камъка,
възнесе се лек Филадельф на небето.*

¹ Ἠσύχιος: Ἠσύχιον AOE, но този прочит не е засвидетелстван в ръкописите. Вж. VPS 85, п. 23.

² Тези стихове се основават на игра на думи, включваща семантиката на името на мъченика (Ἠσύχιος – Мирни, Тихи, Тишо) и наречията ἡσυχῶς (мирно, тихо, безмълвно), изразяващо начина, по който той приема мъчението.

Меланип (АОЕ 330, ТРСП 2.19)

Εἵπερ τι Μελάνιππος εἶχε καὶ μέλαν¹,
κάθαρσιν εὗρεν εἰς τὸ πῦρ βεβλημένος.

*Меланип, макар доста черен,
очистване намери, в огъня хвърлен.*

Партагапия (АОЕ 376, ТРСП 2.20)

Θνήσκεις θαλάσσης ἔνδον, ὦ² Παρθαγάπη,
καὶ δωρεῶν θάλασσαν εὐρίσκεις ἄνω.

*Умираш в морето вътре, Партагапия,
но море от дарове намираш високо.*

03. септември

Антим, еп. Никомидийски (АОЕ 42, ТРСП 3.22)

Τμηθεὶς κεφαλὴν, μάρτυς Ἄνθιμ³, ξίφει,
καὶ νεκρὸς ἀνθεῖς εἰς Θεοῦ δόξαν τρίχας.

*С отрязана от меч глава, мъчениче Антиме,
дори и мъртъв растеш коси за слава Божия.*

Ἄνθιμον ἐν τριτάτῃ ἀπέκτεινε ξίφος ὀξύ.

На трети остър меч уби Антим.

¹ Семантиката на името на Меланип (Μελάν-ιππος) включва чернотата (μέλαν). Стиховете изграждат един парадоксален образ за черния Меланип, който вместо да почернее още повече в огъня, овъглявайки се от него, сякаш се измива (очиства) и така символизира онази смърт, която побеждава смъртта.

² ὦ V : ἡ E² 6, АОЕ 376, но вж. VPS 87, п. 32.

³ Стиховете се основават на игра на думи между името на мъченика Ἄνθιμος (Цветуц) и глагола ἀνθέω – *раста, цъфтя*. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

Зинон (АОЕ 163, ТРСП 3.23)

Ζήνων ὁ θεῖος τοῦ Θεοῦ πόθῳ ζέων,
χαίρων ὑπήλθε τοῦ μολύβδου τὸ ζέον.

*Зинон божественият, с копнеж към Бога кипящ,
с радост влезе в оловото кипящо.*

Василиса (АОЕ 77, ТРСП 3.24)

Ὅφθεισα Βασίλισσα φρικτὴ θηρίοις,
φρικτῶ παρέστης¹ Παμβασιλέως² θρόνῳ.

*Извикала, Василисо, у зверовете трепет, пред
трепетния си предстанала трон на Всецаря.*

Харитон (АОЕ 474, ТРСП 3.24)

Εἰσδὺς Χαρίτων εἰς τὸν ἀσβέστου βόθρον,
ἄσβεστον εὔρε φῶς ἀκηράτου τόπου.

*Влезнал Харитон в негасената варница,
светлина негасима в чисто място намери.*

Аристион, патр. Александрийски (АОЕ 55, ТРСП 3.26)

Ὦς εἰς² ἄριστον τὴν πυρὰν σπεύδων τρέχεις,
ἄριστε Χριστοῦ μαρτύρων Ἀριστίων³.

*Като за обяд бързаш към огъня,
най-добър сред мъчениците Христови, Аристионе.*

Архонтион (АОЕ 60, ТРСП 3.27)

¹ От двете игри на думи в стиха: φρικτὴ – φρικτῶ и Βασίλισσα–Παμβασιλέως, втората е непреводима на български.

² εἰς Pi, E² 8, SynaxMNN 12, VPS 88, п. 46 : ὡς АОЕ 55.

³ Стиховете се основават на игра на думи между името на мъченика Ἀριστίων и ἄριστον, τό – обяд. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

Ἀρχοντίων¹ λίμωττε κἀντεῦθεν τρύχε
ἄρχοντα κόσμου Λάμιαν² νοουμένην.

*Архонтионе, гладен бѣди и тук сдѣвчи
духовното чудовище – княза на света.*

04. септември

Вавила и ученици (АОЕ 67, ТРСП 4.29)

Μαθήσεώς σοι μισθός ἐκ τῶν παιδίων,
Βαβύλα θεῖε τῆς τομῆς κοινωνία.

*За учението ти отплата от децата –
Вавило божествени, е общото посичане.*

Παῖδας καὶ Βαβύλαν πέφνε ξίφος ἀμφὶ τετάρτην.

Децата и Вавила меч погуби на четвърти.

Вавила, еп. Антиохийски, свщмч (АОЕ 67, ТРСП 4.30)

Ὁ Χριστὸν αὐτὸν Βαβύλας θύων πάλαι,
Χριστῷ προθύμως θύεται διὰ ξίφους.

*На Христа Самия Вавила принасял преди,
на Христа сега се принася от меча.*

84 мъченици, ученици на Вавила (АОЕ 321, ТРСП 4.31)

Ἵπὲρ μεγίστου Δεσπότης Θεοῦ Λόγου

¹ Стиховете съдържат игра на думи, включваща името на светеца (Ἀρχοντίων) и архонта (ὁ ἄρχων), княза на този свят, в която първото се схваща като сравнителна степен на второто, т.е. мъченикът е по-големият княз и е носител на истинската сила и власт.

² Λάμια е приказно чудовище, хранещо се с човешко месо, с което са сплашвали децата (L.S.J. Λάμια I). В дадения случай чрез този образ се представя дяволът. Умолен от глад, Архонтион парадоксално надвива княза на този свят, като го поглъща.

χαίροντα χωρεῖ¹ πρὸς ξίφος καὶ² παιδία.

*За превеликия Бог Слово Владика
с радост към меча вървят и децата.*

Теотим и Теодул (ΑΟΕ 178, ΤΡСП 4.32)

Θεότιμος τέθνηκε σὺν Θεοδούλῳ³,
τιμὴν σὺν αὐτῷ δουλικὴν δοὺς Κυρίῳ.

*Теотим умря с Теодул –
с него почит рабска отдал на Господа.*

Кентирион (ΑΟΕ 250, ΤΡСП 4.33)

Ὁ Κεντυρίων πῦρ πόθου θείου πνέων,
ψυχὴν προθύμως εἰς τὸ πῦρ ἀποπνέει.

*Кентирион, на божията любов огъня дишаш,
душата с готовност в огъня издъхва.*

Μοϋσεϋ, прор. (ΑΟΕ 342, ΤΡСП 4.34)

Οὐκ ἐκ πέτρας νῦν, οὐδ' ὀπισθίων μέρει,
Μωσῆ, θεωρεῖς, ἀλλ' ὅλον Θεὸν βλέπεις⁴.

*Не от камъка днес, ни от страната изотзад,
гледаш Мойсее, а Бога целия виждаш.*

¹ χαίροντα χωρεῖ V, VPS 90 n. 60 : χαίροντα χάρει E² 9 : τρέχουσι θερμῶς SynaxMNN 12.

² καὶ V, VPS 90 n. 61 : τὰ SynaxMNN 12.

³ Името Теодул означава *раб Божий* (Θεοδούλος = Θεοῦ δοῦλος), а Теотим – *почитател на Бога* (Θεότιμος = Θεοῦ τιμητός). Семантиката на двете имена участва в игра на думи, в която наред със смъртта те споделят и качествата, заложенни в имената им – почитта и рабското служение към Бога.

⁴ Стиховете съдържат алюзия към книга Изход 33:20–23: ... *лицето Ми не можеш видя, защото не може човек да Ме види и да остане жив. (21) И каза Господ: ето място при Мене: застанни на тая скала. (22) И кога минава славата Ми, аз ще те туря в пукнатината на скалата и ще те покрия с ръката Си, докле отмина; (23) и кога Си сваля ръката, ти ще Ме видиш изотзад, а лицето Ми няма да бъде видимо (за тебе).*

Ермиония, дъщеря на ап. Филип (АОЕ 136, ТРСП 4.35)

Χωρεῖ πρὸς αὐτοὺς οὐρανοὺς Ἑρμιόνη,
Ἑρμαιοῦ¹ εὐρηκυῖα τὴν σωτηρίαν.

*Към самите небеса се отправя Ермиона,
на Ерм дара – спасението открила.*

Татуил и Вевея (АОЕ 170, ТРСП 4.37)

Τμηθέντες ἄμφω Θαθουήλ καὶ Βεβαία²,
ζωὴν βεβαίαν εὖρον ἀντ' ἐψευσμένης.

*Посечени заедно Татуил и Вевея,
живота здрав откриха вместо лъжовния.*

05. септември

Захария, баща на Предтечата (АОЕ 160, ТРСП 5.38)

Θεῖον δι' ἄμνὸν τοῦ Θεοῦ Ζαχαρίας,
ὥσπερ τις ἄμνος σφάττεται ναοῦ μέσον.

*Вместо агнеца Божий за Бога Захария,
в средата на храма като агне го колят.*

Πέμπτη Ζαχαρίαν δαπέδῳ σφάξαν παρὰ νηοῦ³.

На пети Захария на земята заклаха в храма.

¹ В играта на думи в тези стихове се вплита античен образ. "Ερμαιοῦ (дарът на Хермес) символизира нещо, което идва неочаквано, като дар от Бога. Името на мъченицата Ἑρμιόνη означава *облагодетелствана от Хермес*, т.е. в самото ѝ име е заложено тя да получи онова, което тук се представя образно като дар на Хермес, а всъщност е благодатта на спасението. Във византийското (Райхлиново) произношение спиритусът не се чете. Затова вместо *Херм-* имаме *Ерм-*.

² Името на Вевея (Βεβαία) означава *Здравка* и съответства на получения от нея нов живот, който също е *здрав* (βεβαία).

³ παρὰ νηοῦ *Рт, Сунах* MNN 18 : παρὰ ναοῦ АОЕ 160 : παρὰ νεώς E² 11.

Αβδεΐ, επ. (ΑΟΕ 2, ΤΡСП 5.39)

Ἐράβδων ἀκάνθας μάρτυς Ἀβδαῖος φέρει,
στεφθέντα τιμῶν ταῖς ἀκάνθαις Δεσπότην.

*На прѣчките трѣните мъченикѣт Авдеѣ трѣни,
у венчания с трѣни почитаѣ Владика.*

Ραισα (ΑΟΕ 407-408, ΤΡСП 5.40)

Ποθοῦσα κάλλος ἡ Ῥαῖς Θεοῦ βλέπειν,
σαρκὸς τὸ κάλλος ἐκδίδωσι τῷ ξίφει.

*Жадувайки, Ραισα, красотата на Бога да гледа,
на плътта красотата отдава на меча.*

Сарвил (ΑΟΕ *отсъства*, ΤΡСП 5.41)

Ὁ Σάρβηλος βέβηλον οὐ σέβων σέβας,
ἀνδρῶν βεβήλων χερσὶ βάλλεται λίθοις.

*Сарвил, скверното почитание непочитаѣ,
от рѣцете на скверни мъже с камъни пребит бе.*

06. септември

Αρχιστρατιγ Μιχαῖλ. Чудото в Χони
(Κολασία Φριγγίϊσκα, ΑΟΕ 336, ΤΡСП 6.44)

Ἦφθης, Μιχαῖλ, Νῶε, σῶ ναῶ νέος,
χώνη ποταμῶν τὸν κατακλυσμὸν λύων.

*Виждат те, Μιχαиле, като Ной за църквата си нов
чрез въртопа на водите потопа прекратил.*

Ῥοῦν Μιχαῖλ ποταμῶν χώνευσε, Νόων ἀγός, ἔκτη.

Τечението на реките във въртоп вкара водачѣт Μιχαил на 6-и.

Евдоксий, Зинон, Ромил и Макарий (АОЕ 143, ТРСП 6.45)

Τμήθησαν¹ Εὐδόξιος, Ῥωμύλος, Ζήνων,
καὶ Μακάριος, μακαριστοὶ² τοῦ τέλους.

*Посечени бяха Евдоксий, Ромил и Зинон,
и Макарий – блажени с тази кончина.*

1104 воини (АОЕ 325, ТРСП 6.46)

Δεκάς δεκαπλῆ καὶ χιλιάς μαρτύρων,
καὶ τετράς ἀπλῆ συντελευτῶσι ξίφει.

*Десеторна десетица, хиляда мъченици,
и проста четворица умряха вкупом под меча.*

Медимн (АОЕ 329, ТРСП 6.47)

Ἵδωρ διελθὼν ψαλμικῶς³ καὶ πῦρ ἄμα,
λέγει Μέδιμνος, εἰς ἀναψυχὴν φθάνω.

*Водата преминал по псалома, а също и огъня –
казва Медимн – до покой ще достигна.*

Фавст (АОЕ 458, ТРСП 6.48)

Τὴν γῆν ὁ Φαῦστος ἐκλιπὼν διὰ ξίφους,
πρὸς φαῦσιν ἦρθη τῆς ἄνω κατοικίας.

*Когато земята Фавст изостави под меча,
светлината⁴ достигна на обитанието више.*

¹ τμήθησαν *SynaxMNN* 21, *VPS* 93 п. 80 : τμηθέντες *V, P, E²* 12, *АОЕ* 143.

² В стиха има непреводима игра на думи между семантиката на името Μακάριος (блажен, щастлив) и макарисτοὶ (блажени).

³ Пс. 65:12.

⁴ В стиха има непреводима игра на думи между семантиката на името Φαῦστος (*Зорко*) и φαῦσις (*зора*).

Μακαρίη и Андрей (ΑΟΕ 282, ΤΡСП 6.49)

Είφει θανόντες Μακάριος, Άνδρέας,
ώδευσαν άνω¹ τήν μακαριάν τρίβον.

*Умрели под меча, Макарий и Андрей,
извървяха нагоре блажения път.*

Βιβ (Βιδ), монах (ΑΟΕ 81, ΤΡСП 6.50)

Τόν άρετής στέφανον άρνεΐται Βίβος,
εί μη στέφανον και τον έκ ξίφους λάβη.

*На добродетелта от венеца отрекъл би се Βιβ,
ако и венеца на меча не беше приел.*

Киριακ, Дионисий и Андроник (ΑΟΕ 262, ΤΡСП 6.51)

Διονυσίω συμφρονήσαντας δύο,
Διονυσίω συγκατέκτανε ξίφος.

*На Дионисий съмишлениците двама,
с Дионисий уби заедно мечът.*

Άνдропεлагия и Текла (ΑΟΕ 42, ΤΡСП 6.52)

Ός άνδρική τις ήν Άνдропελαγία,
πρός τήν κεφαλής έκτομήν, ως ή Θέκλα.

*Κато по мъжки някак се държа Άνдропεлагия,
когато главата ѝ сякоха, а също и Текла.*

Теокτιστ, препод. (ΑΟΕ 190, ΤΡСП 6.53)

Θεόκτιστος ναύκληρος έκθμηθείς κάραν,
ψυχής ιθύνει τὸ σκάφος προς τον πόλον.

*С отрязана глава Теокτιστ кормчия,
на душата кораба насочва към небето.*

¹ άνω VPS 94, π. 90: άμφω Pi, E² 13, SynaxMNN 22, ΑΟΕ 282.

Сарапавон (Сарапамвон) Александрийски
(АОЕ 416, ТРСΠ 6.54)

Βέλτιστον οὐδὲν ἄλλο βουλευέση¹ τάχα,
τοῦ μαρτυρῆσαι Σαραπάμμων ἐκ ξίφους.

*Нищо по-добро не би поускал сякаш
Сарапамон от мъченичество под меча.*

Кириак (АОЕ 262, ТРСΠ 6.55)

Ὁ Κυριακὸς δημότης ἄλλ' ἐκ ξίφους
συνθιασώτης τοῦ χοροῦ τῶν μαρτύρων.

*Кириак, макар човекът – прост, под меча
и той ликовник стана в хора мъченически.*

07. септември

Созонт (АОЕ 443, ТРСΠ 7.57)

Ἄντειχε Σώζων σώματος πρὸς αἰκίας,
πρὸς τὸν μόνον σώζοντα² τὴν ψυχὴν βλέπων.

*На тялото Созонт устоя на мъките,
Към Единия с взор на душата Спасител.*

Ἐβδομάτη θάνε Σώζων τυπτόμενος χροά λαμπρόν.

На 7-ми умря Созонт бит по светлото тяло.

Стефан, папа Римски (АОЕ 432, ТРСΠ 7.59)

¹ βουλευέση V, P, Synax MNN 22, VPS 96, n. 101 : βουλεύσει Pi , E² 13 : βουλεύσας АОЕ 416.

² Стиховете се основават на игра на думи между името на мъченика Σώζων (Спасител) и глаг. σώζω (спасявам). За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

Τμηθείς Στέφανος θεῖον ἤρπασε στέφος¹,
πάπας μὲν ὦν πρίν, νῦν δὲ καὶ μάρτυς μέγας.

*Посечен Стефан грабна венеца божествен,
първом бивайки папа, сега също мъченик велик.*

Евпсихий Кесарийски (ΑΟΕ 158, ΤΡСП 7.60)

Εὐψυχος Εὐψύχιος² ἦν πρὸς ξίφος,
χαίρων ὅτι πλάσαντι τὴν ψυχὴν θύει.

*Благодушен Евпсихий беше към меча –
радостен, че на Твореца душа принася.*

08. септември

Рождество Богородично (ΑΟΕ 192, ΤΡСП 8.62)

Πάσας ἀληθῶς Ἄννα νικᾷς μητέρας,
μήτηρ ἕως ἂν σὴς γένηται θυγάτηρ.

*Воистину всички майки надмина, Анно,
докато Майка дъщеря ти не стана.*

Ἐξήγαγε πρὸς φάος Θεομήτορα οὐδόη Ἄννα.

Изведе на бял свят Майката Божия Анна на 8-и.

Братя Руф и Руфиан (ΑΟΕ 409, ΤΡСП 8.63)

Κλίνων ἑαυτὸν Ρουφιανὸς τῷ ξίφει
μένω σε, φησί, Ροῦφε, μὴ μέλλης ἔπου.

¹ Стиховете съдържат непреводима игра на думи между Στέφανος (*Стефан*) и στέφος – *венец*. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

² Стиховете се основават на семантиката на името на мъченика Εὐψύχιος, означаващ εὐψυχος – *благодушен*. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

*Като се наклони Руфиан към меча,
„Чакам те – рече, – Руфе, не се бави, следвай!”*

Севир (АОЕ 418, ТРСП 8.64)

«Ἐτοιμός εἰμι πρὸς τὸ πᾶν οἴσειν πάθος, –
Σεβήρος εἶπε – καὶ τί πρὸς με τὸ ξίφος!»
*„Готов да понеса всяко страдание –
рече Севир, – какво за мене е мечът!”*

Артемидор (АОЕ 58, ТРСП 8.65)

Ἀρτεμίδωρος ὡς καθάλλεσθαι σθένει,
καὶ τοῦ πυρὸς φλέγοντος ἔργῳ δεικνύει.
*Артемидор сякаш да укрепва може,
докато огънят пламти, на дело го показва.*

09. септември

Иоаким и Анна, прав. родители на Пресвета Богородица
(АОЕ 226, ТРСП 9.67)

Ἰωακεῖμ τέρφθητι σὺν τῇ συζύγῳ,
τεκόντες ἄμφω ψυχικὴν τέρψιν κτίσει.
*Иоакиме, наслаждавай се със съпругата,
родили заедно душевната красота на твάρта.*
Ἦ δ' ἐνάτη токέων Θεομήτορος εὗρε σύναξιν.
9-ти на Майката Божия на родителите съюза донесе.

Третият вселенски събор в Ефес (АОЕ 440, ТРСП 9.68)

Ἄνθρωπον ἀπλοῦν οὐ θεάνθρωπον Λόγον
ὁ Νεστόριος Χριστὸν ἐρρέτω λέγων.
*Човек обикновен, а не Богочовек, Христа –
Логоса наричаиш, Несторий да погине!*

Севериан (AOE 418, ТРСП 9.69)

Σεβεριανὸς κᾶν λίθων ἀλγῆ βάρει,
χαίρει κρεμασθεῖς, ὡς ἀποσπῶν γῆς πόδας¹.

*Севериан, макар под тежестта на камъните да страда,
радва се, провесен, че от земята краката си отделя.*

Харитон (AOE 474, ТРСП 9.71)

Πολλὴ χάρις σοι, χριστομάρτυς Χαρίτων,
Χριστοῦ χάριν τράχηλον ἐκκεκομμένω.

*Велика е радост за теб, мъчениче Христов, Харитоне,
заради Христа посечена шията ти да бѣде!*

Стратон (AOE 435, ТРСП 9.72)

Κέδροις ὁ μάρτυς προσδεθείς Στράτων δύω,
εἶς ὦν τὸ σῶμα δείκνυται μέρη δύω².

*Към два кедѣра мъченик Стратон привѣрзан,
един по тяло показва части две.*

10. септември**Минодора, Митродора и Нимфодора, сестри девици**
(AOE 335, ТРСП 9.72)

Ἦγοῦντο Μηνοδώρα καὶ Μητροδώρα,

¹ На краката на мъченика са прикрепени камъни. При издигането на тялото му нагоре краката се отделят от земята и така, заради тяхната тежест, то се оказва под напрежение, на което в крайна сметка не издържа. Мъченикът обаче изпитва духовна (а не мазохистична радост, както се е получило в старобългарския превод), че отделяйки се от земята и поел пътя на мъченичеството, той се отрешава от земното.

² Тоест мъченичеството на Стратон утвърждава истината за двете природи на Христа в Неговата една ипостас.

καὶ Νυμφοδώρα δῶρα¹ σαρκὸς αἰκίας.

*Κато дар приемат Минодора, Митродора
и Нимфодора мъченията телесни.*

Θεινόμενα δεκάτη δωρώνυμοι ἔκθανον αἱ τρεῖς.

Разпнати, трите дароименити умряха на десети.

Варипсава (ΑΟΕ 73, ΤΡСП 10.74)

Βαρυσαββᾶς δι' αἷμα θεῖον Δεσπότου,
οἰκεῖον αἷμα, συντριβεῖς ξύλοις, χέει.

*За кръвта божествена на Владиката, Варипсава
своята кръв, потрошен от дървета, пролива.*

Петър, еп. Никейски (ΑΟΕ 386, ΤΡСП 10.75)

Νικαέων πρόεδρος ὢν πρώην, Πέτρε,
ἀλιέων σύνοδος ἐκθανῶν γίνῃ.

*Никейски първопрестолник изпървом, Петре,
на Рибаря съпрестолник, като умря, стана.*

Пулхерия, царица (ΑΟΕ 400, ΤΡСП 10.76)

Ὅντως παρέστη ψαλμικῶς² Πουλχερία,
ἐκ δεξιῶν σου βασιλίσις, Χριστέ μου.

*Воистину по псалом застана Пулхерия –
„царица Теб отдясно”, Христе мой.*

¹ Стиховете се основават на игра на думи, свързана с етимологията на имената на мъчениците: Μηνοδώρα, Μητροδώρα, Νυμφοδώρα, които включват като компонент δῶρον – дар. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12 септември).

² Пс. 44:10.

11. септември

Теодора Александрийска, препод. (ΑΟΕ 179, ΤΡСΠ 11.78)

Καὶ σχῆμα καὶ νοῦν ἀρρενοῖ Θεοδώρα,
καὶ τὸν μέγα νοῦν¹ ἀσχύνει πρὸ τοῦ τέλους.

*Ha vid u no um muž stava Teodora,
u velukia „um“ posramva pred края.*

Ἐνδεκάτη πύματον Θεοδώρα ὕπνον ἰαύει.

Ha 11-и последен сън Теодора заспа.

Τῇ θείᾳ βίβλω διαθήκης τῆς νέας
«Ὡς ἐξισοῦσθαι – φησὶ – παρθένοις δέκα
τὴν βασιλείαν οὐρανίων» Χριστοῦ στόμα.
Ἐν ἀνδρικῶ σχήματι γυναῖκες δέκα
ἀπήμβλυναν τὰ κέντρα τοῦ βροτοκτόνου.
Δῶρον Θεοῦ λαχοῦσα τὴν κλήσιν μίαν,
ῶρμητο δ' αὐτῆ χώρου Ἀλεξανδρέων.
Ἦ δὴ νομίμω συμπλακεῖσα συζύγῳ,
εὐτακτον ἤγεν ἀκατάγνωστον βίον.
Φθόνῳ δὲ πάντως δαίμονος κακοσχόλου
ἐγκλήματι μοιχεΐας ἀλοῦσα τότε,
καὶ γνοῦσα καὶ ζητοῦσα τὴν σωτηρίαν
εὐαγγελικῶν ῥημάτων τοῦ κυρίου
ἤκουσεν οὕτως ὡς «οὐ λέληθεν ὄλως
ἄπερ κρυφίως ὡς λαθοῦσα συμφέρεις
καὶ λοιπὸν ἔγνωκε τὴν ἀμαρτίαν».
Ὡς μίσος ἀκάθαρτον, ὡς βδελύγμᾳ τι
στολὴν ἀπορρίψασα τὴν ἐξ αἰσχύνης,
ὡς Θεόδωρος ἀγγελικὴν λαμβάνει
καὶ δὴ προσῆλθε τῷ χορῷ τῶν ἀζύγων,
κλαίουσα καὶ πενθοῦσα τὴν ἀμαρτίαν.
Ἐπι χρόνοις δέ τισι, δουλειῶν βάρει
κάμνουσα, πυκτεῦουσα τοῖς ἀγωγίμοις,

¹ Γр. ноῦс освен ум означава също *замисъл, козни*. Като Μέγας νοῦс иронично се означава Великият злоумишленик – дяволът.

ἤκουσε πόρνος. Δείγμα τούτου καὶ βρέφος
 προσρρίφεν αὐτῇ τῆς μονῆς ἔξω φθόνω
 ψυχοφθόρου δράκοντος ἄλλου γὰρ τίνος.
 Ὁ καὶ λαβοῦσα καὶ τρέφουσα γνησίως
 ἔσπευδε λαθεῖν ὡς γυνὴ κατὰ φύσιν.
 Κρύει δὲ καὶ καύσωνι καὶ χαμευνία,
 προσκαρτεροῦσα πάντως Θεοῦ τὴν χάριν,
 ἑπτὰ κατατακεῖσα συκοφαντίας,
 εἰσῆλθεν ὀψὲ τῆς μονῆς ἐντὸς βία
 οὐχ' ὡς γυνὴ σχήματι δ' ἀνδρικῶ πάλιν.
 Αὐτίκα πυκναῖς ταῖς προσευχαῖς καὶ κόποις,
 τήξασα σῶμα καὶ στάσει τῇ παννύχῳ
 καὶ νοῦν λαβοῦσα τῆς ἄνω κληρουχίας,
 κατασκοπὸν πέφθακεν ἦνπερ ἠγάπα.
 Φρικτὸν τὸ θαῦμα τίς ἄρα μὴ θαυμάση·
 γυνὴ λαθοῦσα πλῆθος ἀνδρῶν ἀζύγων,
 εἷς ὡσπερ αὐτῶν ἐν μέσῳ τοῦ σταδίου,
 Ἀσκητικῶς λάμψασα φωστήρ ὡς μέγας,
 ἐπάξια φέρουσα τῶν πόνων γέρα,
 ἀπῆλθε χαρὰ πρὸς ποτεινὸν νυμφίον.
 Οἱ γοῦν μονασταὶ θαῦμα τοῦτο τὸ ξένον
 ἰδόντες ἐξέστησαν· ὃ φρικτῆς θέας¹.

*В божествената книга на Завета Нов
 „ще се уподоби – казва устата Христòва –
 на десет девици небесното царство”.*
*Приели на мъж облика, десет жени
 притѣпиха жилата човекоубийски.*
*Едното наследила „Дар Божий” име,
 устреми се тя в земята александрийска.*
*Съчетала се там със законен съпруг,
 благочинно поведе живот безупречен.*
*Но от завистта всякак на беса безделен,
 в греха на прелюбодействието се хвана,
 а щом проумя го и спасение потърси,
 така чу евангелските слова Господни:*

¹ Житието на Теодора в стихове издавам по E² ff. 20–21.

„Не е хич останало скрито, което
 потайно, стаена извъриваш –
 накрая ти става известен грехът.”
 Като нечист омразна и мерзост
 облеклото захвърли – това на срама,
 но като Теодор вече ангелско взе
 и в хора на безбрачните встъпи,
 ридаейки и оплаквайки греха си.
 След години обаче на тежко служение
 в страдание и рат с тегобите,
 чу че е блудник. Свидетелство – младенец
 ѝ беше подхвърлен извън манастира
 тоз път от друга змия душегубна.
 Него тя взе и отгледа грижливо,
 но старателно кри, че жена е по същност.
 В мраз и в пек, с легло на земята
 на благодатта Божия уповава изцяло,
 от клевети седем измъчвана беше,
 и влезе след време в манастира насила
 не в женски образ, а пак като мъж.
 Веднага с усилни молитви и труд
 тощейки плътта в бдения всенощни,
 с мисъл една за наследството вишне,
 съгледа Тогова, когото залюби.
 О, трепетно чудо – кой не би се учудил! –
 жена прикрита сред толкоз мъже безбрачни,
 една сякаш сред тях наред ристалището,
 в аскеза просия като светило велико,
 с труда си прие награди достойни,
 премина с радост при Жениха жадуван.
 Това чудо странно иноците като
 видяха, поразиха се: О, видение страшно!

Диодор и Дидим (АОЕ 113, ТРСП 11.80)

Διόδωρος μάστιξι σὺν τῷ Διδύμῳ,
 τὴν σάρκα δόντες μαστιγοῦσι τὴν πλάνην.

*На бича Диодор с Дидима заедно
телата си давайки, бичуваха блудта.*

Димитър, Евантия и Димитриан (АОЕ 109, ТРСП 11.81)

Ἄρχουσιν οἱ τρεῖς ἄρτολιμῶ γεννάδες
ἄρτους τὸν αἰτήσαντα δεῖξαι τοὺς λίθους¹.

*С хлебен глад умориха тримата доблестници
искация камъните да покаже като хлябове.*

Серapiон, Кронид и Леонтий (АОЕ 421, ТРСП 11.82)

Ἐπῆρξεν ἄθλος ἢ θάλασσα καὶ τάφος
Σεραπίωνι, Κρονίδῃ, Λεοντίῳ.

*Стана морето мъчение и гроб
за Серapiон, Кронид и Леонтий.*

Валерий и Селевк (АОЕ 420, ТРСП 11.83)

Οὐαλέριον καὶ Σέλευκον θηρίοις
οἱ θηριώδεις ἐκδιδοῦσιν ἀγρίοις.

*Валерий и Селевк на зверовете
диви ги хвърлиха зверообразните.*

Ефросин²

Πένθιμον Εὐφρόσυνος πρὶν βιοὺς βίον
εὐφροσύνης³ νῦν διάγει σὺν ἀγγέλοις.

¹ Вж. Мат. 4:3: *И приближи се до Него изкустителят и рече: ако си Син Божий, кажи, тия камъни да станат на хлябове.* В тези стихове гладната смърт на мъчениците побеждава дявола.

² Тези стихове за Ефросин са се съхранили единствено в ръкопис *Pi* (105^v), съдържащ календарните ямби на Христофор Митиленски. Възпроизвеждаме ги по *CGSM*, 290.

³ Стиховете се основават на игра на думи с името на мъченика Εὐφρόσυνος и εὐφροσύνη *радост, веселие.* За метафората на знаменателното наименование, при

*Скръбен живот по-рано живя Ефросин,
сега в радост с ангелите обитава.*

12. септември

Автоном еп, свмч (АОЕ 64, ТРСП 12.84)

Θῦμα τραπέζῃ προὔτεθη τῇ σῆ, Λόγε,
θύτης σὸς Αὐτόνομος ἐκθανὼν λίθοις.

*Жертва за твоята трапеза бе предложен, Слово,
Автоном – жрецът Твой, от камъни умрял.*

Αὐτόνομος δὲ λίθοις δυοκαιδεκάτῃ κατελεύσθη.

Автоном с камъни беше пребит на 12-и.

Корнут, еп. Иконийски (АОЕ 259, ТРСП 12.85)

Κλέους καταγνοῦς τοῦ παρόντος Κουρνούτος,
ξίφει τὸ μέλλον ἐμπορεύεται κλέος.

*Славата на деня познал Корнут,
чрез меча пое към идната слава.*

Теодор Александрийски, еп. (АОЕ 182, ТРСП 12.86)

Τμηθεὶς κεφαλὴν Θεόδωρος ἐκ ξίφους,
Θεοῦ μετέσχε δωρεῶν φερωνύμως¹.

*С отсечена от меч глава, Теодор
отименно към Божите дарове приобщи се.*

която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

¹ φερωνύμως μετέχειν на гр. означава вид метафора, основаваща се на знаменателно наименование. В случая името Теодор означава *дар на Бога* – съответно мъченическата му смърт *отименно* го отнася към *Божите дарове*.

Океан (АОЕ 482, ТРСП 12.89)

Τὸν Ὀκεανὸν ἥλιον λαμπρὸν νόει,
εἰς ὠκεανὸν τὴν πυρὰν λελουμένον.

*За Океан – яркото слънце мисли,
в океана пламтежа си измил.*

Селевк и Валерий¹

Θηρῶν ἀλήθη, μαρτύρων δύας, μύλαις,
Θεοῦ τραπέζης ἄξιος σίτος μόνως.

*На зверовете смяна двоицата мъченици от зъбите,
за трапезата Божия единствено хляб са достоен.*

13. септември

Корнилий стотник (АОЕ 257, ТРСП 13.90)

Ζωῆς ἀπίστου Κορνήλιον ἐξάγεις,
πιστῶν ἀπαρχὴν τῶν ἀπ' ἔθνῶν, Χριστέ μου.

*От живота неверен Корнилий отвеждаш,
народите изначално верни, Христе мой.*

Обновление на храма „Свето Възкресение Господне“
(ТРСП 13.91)

Νόμον παλαιὸν Ἰσραὴλ πληρῶν νέος,
ἐγκαίνιοις σοι τὸν τάφον τιμᾶ, Λόγε.

*Закона стар Новият Израил съблюдава,
а с Обновлението и твоя, Слово, гроб почита.*

¹ Тези стихове за Селевк и Валерий са се съхранили в ръкописи **V** (158^r) и **Pi** (105^v), съдържащи календарните ямби на Христофор Митиленски. Възпроизвеждаме ги по **CGCM**, 280. В един от ръкописите (Δ...) името на Валерий е заменено с това на Гордиан (АОЕ 98).

Макровий (AOE 98, TPCΠ 13.93)

Ποθῶν τὸν ἐν σοί, Χριστέ μου, μακρὸν βίον
ὁ Μακρόβιος¹ τὸν βραχὺν λείπει ξίφει.

*За вечния живот в Теб, Христe мой, копнееиш
чрез меч Макровий краткия остави.*

Петър Атройски, препод. (AOE 386, TPCΠ 13.94)

Ῥαγεῖς ὁ Πέτρος τῇ λύσει τοῦ σαρκίου,
πρὸς ἀρραγῆ μετῆλθε, τὸν Θεόν, πέτραν.

*Сломи се Петър с гибелта на тялото.
при Бога – несломимия камък – премина.*

Гордиан²

Ζωῆς λαβέσθαι μὴ τελευτώσης θέλων
τομῆ τελευτᾶ Горδιανὸς αὐχένος.

*За тленния живот да се захване не желае –
с разсичане на гърлото се разтлява Гордиан.*

14. септември

Въздвижение на честния кръст (AOE 429, TPCΠ 14.95)

Σὰς ἐν λάρυγγι, Σῶτερ, ὑψώσεις³ φέρει,

¹ Стиховете се основават на етимологията на името на мъченика – Μακρόβιος от μακρὸς βίος (*дълъг живот*) означава *Дългожител*. Чрез живота в Христа това е живот вечен. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

² Тези стихове за Гордиан са се съхранили в ръкописи V (158^r) и Pi (105^v), съдържащи календарните ямби на Христофор Митиленски. Възпроизвеждаме ги по CGSM, 280.

³ Пс. 149:6. Налице е игра на еднокоренни думи – съществителното ὑψώσις означава *превъзнасяне, славословие*, а глаголът ὑψώω в следващите два стиха – *въздигам*.

ὑψούμενον βλέπουσα τὸν Σταυρὸν κτίσις.

*На глас, Спасе, славословия изрича,
щом кръста въздиган творението гледа.*

Ἐψώθη δεκάτη Σταυροῦ ξύλον ἠδὲ τετάρτη.

На 14-и се въздигна кръстното дърво.

Плакила, царица (АОЕ 394, ТРСП 14.97)

Φθартὸν λιποῦσα στέμμα γῆς ἢ Πλακίλλα,
ἐν οὐρανοῖς ἄφθαρτον εὕρηκε στέφος.

*Тленния оставила Плакила венец земен,
на небесата намери венеца нетленен.*

Папий (АОЕ 374, ТРСП 14.98)

Ἦιδεῖτο Πάπας πρὸς τὰ τύμματα¹ στένειν,
βοηθὸν ἐγγὺς τὸν Θεὸν κεκτημένος.

*Срамуваше се Папий от раните да стене,
за помощник близък Бога спечелил.*

Теокъл (АОЕ 189, ТРСП 14.99)

Πρὸς κλῆσιν ἦκει καὶ Θεοκλῆς τὴν ἄνω,
ἔχων ὄχημα τὴν τομὴν τὴν ἐκ ξίφους².

*По зов нагоре се отправи Теокъл,
посичане с меч колесница му беше.*

Творението е съпричастно към въздигането на кръста, като го славослови.

¹ τύμματα Ρι, Ε² 27: στίγματα *SynaxMNN* 44, АОЕ 374, *VPS* 106. Разночетенето τύμματα е предпочетено поради по-голямата му близост до старобългарския превод (означава *рани*, в т.ч. *кървящи*, т.е. *течащи*).

² Стиховете разиграват външното сходство на името Θεοκλῆς с κλῆσις – *зов*, и го тълкуват като *Богопризован*, докато всъщност то означава *Божия слава* (Θεοῦ κλέος). От тази псевдоетимология Теокъл следва заложеното в името му призвание, чува зова свише и се отправя при Господа. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

Βαλεριαν, младенец (ΑΟΕ 69, ΤΡСП 14.100)

Βαλεριανῶ τῷ μικρῷ Θεὸς μέγας
ἐν οὐρανῷ δέδωκε παμμέγα κλέος¹.

*На малкия Валериан великият Бог
на небето въздаде слава велика.*

15. септември**Никита, влмч** (ΑΟΕ 351, ΤΡСП 15.101)

Φλέγη, Νικήτα, καὶ γίνη νικηφόρος,
ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πυρφόρος νικηφόρος.

*Гори, Никита, стани победоносец,
по-добре да кажем – огненосен победоносец.*

Πέμπτη καὶ δεκάτη καμίνῳ βλήθη Νικήτας.

На 15-и Никита в пещта е хвърлен.

Филотей, презв. (ΑΟΕ 465, ΤΡСП 15.102)

Ζήσας ὁ Φιλόθεος ὡς Θεῷ φίλον²,
ζωὴν ἄληκτον εὖρε σὺν Θεοῦ φίλοις.

*Живя Филотей както е мило на Бога,
живот нескончаем намери с поклонниците Божи.*

Πορφύριος, мим (ΑΟΕ 398, ΤΡСП 15.103)

Βάπτισμα παῖξαι προτραπεῖς παίζεις πλάνην,
ῥύπτῃ δέ, Πορφύριε, καὶ τέμνη ξίφει.

¹ κλέος V, P, E² 27, VPS 106, n. 174 : στέφος *SynaxMNN* 44, ΑΟΕ 69.

² Стиховете се основават на игра на думи, свързана със семантиката на името Φιλόθεος (*Боголюбив*) – съответно такива са и делата му. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

*Кръщението да осмееш отказал, прелестта осмиваш.
Измий се, Порфирий, и да сече те мечът.*

Намиране мощите на Акакий, еп. Мелетински
(АОЕ 20, ТРСП 15.104)

Τιμῶντες ἡμεῖς εὐρησιν σου λειψάνου,
εὐρομεν, Ἀκάκιε, τῶν κακῶν λύσιν.

*Почели намирането на твоите мощи.
Намираме, Акакий, за злините прошка.*

Максим (АОЕ 290, ТРСП 15.105)

Θεὸν¹ θεωρῶν σοι προτείνοντα στέφος,
τὴν σὴν προτείνεις, Μάξιμε, ξίφει κάραν.

*Бога гледайки, към теб венец протягаш,
главата си, Максиме, към меча протягаш.*

Две девици (АОЕ 310, ТРСП 15.106)

Γνώμην ἔχουσαι καὶ προθυμίαν μίαν,
κόραι δύο κλίνουσιν αὐχίνας ξίφει.

*От съзнание водени и желание единно,
девиците две пред меча шии склониха.*

Откриване мощите на първомч Стефан
(АОЕ 432, ТРСП 15.107)

Εὐρημα κοινὸν ὃ Στέφανος τῇ κτίσει²,
Θεοῦ μεγίστου πρωταγωνιστῆς μέγας.

*Придобивка обща за Църквата е Стефан –
на Великия Бог първоподвижник велик.*

¹ Θεὸν V, P, E² 28, VPS 108, n. 182 : Χριστὸν ΜΟΕ, АОЕ 290.

² На гр. κτίσις означава също Църквата – новото духовно творение, вж. Lampe I. С.

16. септември**Евтимия, влмчца** (АОЕ 156, ТРСП 16.108)

Ὑπὲρ Θεοῦ κτανθεῖσαν ἄρκτου ταῖς μύλαις,
εὐφημίαις σε χρῆ στέφειν, Εὐφημία¹.

*За Бог от збвите на мечка убита беше –
с похвали следва да се увенчаеш, Евтимия.*

Τῇ δ' ἕξ καὶ δεκάτῃ Εὐφημίαν ἔκτανεν ἄρκτος.
На шест-и-десети мечка уби Евтимия.

Мартин, папа Римски, свщмч (АОЕ 305, ТРСП 16.109)

Χερσῶνος εἰς γῆν ἐξορισθεῖς, Μαρτίνε,
Θεοῦ κελεύσει γῆθεν ἐκλήθης ἄνω.

*В земята Херсонска прогонен, Мартине,
с повеля Божия от земята горе призван си.*

Севастиана (АОЕ 417, ТРСП 16.110)

Σεβαστιανὴ τῇ τομῇ βλύζει γάλα,
οὐχ αἷμα καὶ σάρξ ὥσπερ οὔσα πρὸς ξίφος.

*Севастиана в посичането мляко избликва,
сякаш не кръв и плът е пред меча.*

Мелитина (АОЕ 331-332, ТРСП 16.111)

Μελιτινὴ, τμηθεῖσα τὴν κάραν ξίφει,
αἷμα προσῆξεν ὡς γλυκὺ Χριστῶ μέλι.

Мелитина, щом с меч обезглавена беше,

¹ Стиховете съдържат игра на думи, свързана със семантиката на името Εὐφημία (с добро име, заслужаваща похвала) – съответно от нея се очакват дела достойни за похвала. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

на Христа кръв принесе сякаш мед сладък.

17. септември

Вяра, Надежда и Любов (АОЕ 394, ТРСП 17.112)

Τῇ πρὸς σε πίστει Πίστις, Ἐλπίς, Ἀγάπη,
αἱ τρεῖς, Τριάς, κλίνουσιν αὐχένας ξίφει.

*От вяра към Теб Вяра, Надежда, Любов –
трите – Троица, навеждат шии към меча.*

Ἑβδομάτη δεκάτη Ἀγάπην τάμον, Ἐλπίδα, Πίστιν.

На 17-ти Любов, Надежда и Вяра посечени бяха.

София, майка на Вяра, Надежда и Любов¹

Ἔργα σκότους φυγοῦσα σεμνὴ Σοφία
ἀνέσπερον φῶς τοῦ μόνου σοφοῦ βλέπει.

*От делата на мрака избягала благочестива София,
светлината невечерна на Единия Мъдрец вижда.*

Εὐφραίνεται νῦν, ὡς Δαυὶδ ψάλλων λέγει,
μήτηρ κατ' εὐχὰς ἡ Σοφία ἐν τέκνοις².

*Радва се сега, както Давид възпявайки казва³,
в молитвите майка София за рожбите.*

Агатоклия (АОЕ 6, ТРСП 17.113)

Ἀγαθόκλεια πῦρ ἐπ' αὐχένος φέρει,
δεινῆς πλάνης φλέγουσα δεινὸν⁴ αὐχένα.

¹ Тези стихове за София отсъстват в стишните синаксари. Те са се съхранили единствено в ръкопис V (158^о), съдържащ календарните ямби на Христофор Митиленски. Възпроизвеждаме ги по *CGCM*, 274.

² Тази втора версия на стиховете за София се съдържа в *SynaxMNN* I, 48.

³ *Притч.* 23:25.

⁴ Стиховете съдържат непреводима игра на думи, противопоставяща името

*Αγατοκлия ογὼν на шията носи –
на опасната прелест пепελὶ страшната шия.*

Μαξιμ, Θεодот и Ασκληπιодота (ΑΟΕ 291, ΤΡСП 17.114)

Μιᾶ γυναῖκὶ καὶ νεανίσκοις δύο
πρὸς τὴν τομὴν ἦν καρδιῶν ζέσις μία.

*На една жена и на юноши двама
за посичане сърцата ведно пламтяха.*

Λουκία, вдовица (ΑΟΕ 278–279, ΤΡСП 17.115)

Εἰρηνικῶς σὴ, Χριστέ, δούλῃ Λουκία
εἰρηνικὸν μετῆλθεν ὄντως εἰς τόπον.

*Μирно ти, раба Χρισтова Λουκία,
в истински мирно място премина.*

Γεμινιαν, син на Λουκία (ΑΟΕ 278–279, ΤΡСП 17.115)

Θάρσους ὁ μάρτυς Γερμινιανὸς γέμων,
τομὴν ὑπέστη καρτερῶς τὴν ἐκ ξίφους.

*С дързост мъченик Γεμινιан като се изпълни,
посичане с меч прие търпеливо.*

Теодотия (ΑΟΕ 176, ΤΡСП 17.116)

Τὴν Θεοδότην πρὸς ξίφος τεθηγμένην,
ποιεῖ πρόθυμον ἢ θεόσδοτος χάρις.

*Теодотия, наточена за меча,
бодρὴ я благодатта богоданна.*

Ἄγαθόκλεια (Доброславна) на двете форми на прилагателното δεινός (опасен, страшен) – δεινῆς и δεινόν.

100 мъченици от Египет (AOE 322, ТРСП 17.117)

Δεκάς δεκαπλῆ μαρτύρων Αἰγυπτίων
 μιᾷ κεφαλᾷ τέμνεται προθυμία.

*Десетица десеторна – мъченици египетски –
 по общо желание главите им посечени бяха.*

50 мъченици (AOE 320, ТРСП 17.117)

Θεοφρονοῦντες ἄνδρες ἐξ εὐβουλίας,
 καὶ πῦρ καταφρονοῦσιν¹ ἐξ εὐτολμίας.

*Богомъдрите мъже с благоразумение
 и огъня презряха с благодаръзновение.*

Харалампий и Пантолеонт (AOE 473, ТРСП 17.119)

Χαίρων ὑπῆρχε πρὸς σφαγὴν Χαραλάμπης,
 καὶ Παντολέων πρὸς μάχαιραν ἦν λέων.

*Радостен пред заколението беше Харалампий,
 а Пантолеонт срещу меча като лъв беше.*

Ираклид и Мирон, еп. (AOE 168, ТРСП 17.120)

Πυρᾷ τεθέντες Ἡρακλείδης καὶ Μύρων,
 Θεῷ προσηνέχθησαν ὡς ὀσμὴ μύρου.

*В пламъците хвърлени Ираклид и Мирон,
 на Бог се принесоха като уханье на миро.*

Патермутий и Илия (AOE 377, ТРСП 17.121)

Πατερμούθιος ἐμπεσὼν τῇ καμίνῳ,
 πρὸς ζῆλον ἴσον ὀτρύνει τὸν Ἥλιαν.

*Патермутий, като попадна в пещта,
 към равно усърдие подбужда Илия.*

¹ πῦρ καταφρονοῦσιν Pi, E² 31, VPS 112, п. 208 : πυρὸς περιφρονοῦσιν Pa : πυρὸς καταφρονοῦσιν SynaxMNN 51, AOE 320.

18. септември**Εвмений, επ. Γορτινски, препод.** (ΑΟΕ 147, ΤΡСП 18.122)

Τὸ λείον Εὐμένιος ὄμμα Γορτύνης
 πανευμενὲς κατείδεν ὄμμα Κυρίου.

*Εвмений, спокойното око гортинско,
 Всемилостивото¹ видя око Господне.*

Ὅγδοάτη δεκάτη θάνεν Εὐμένιος μεγαλήτωρ.

На 18-и умря Евмений многомъжествен.

София и Ирина (ΑΟΕ 123, ΤΡСП 18.123)

Εἰρήνη καὶ Σοφία τμηθεῖσαι κάρας,
 σὲ τὴν ὑπὲρ νοῦν εἶδον εἰρήνην², Λόγε.

*Ирина и София с глави отсечени,
 тебе – мир сврѣх ума, видяха, Слово.*

Αριαдна (ΑΟΕ 54, ΤΡСП 18.124)

Σώζει ραγεῖσα τὴν Ἀριάδνην πέτρα,
 Χριστὸς¹ γὰρ αὐτὴν ἔσκεπε ζωῆς πέτρα.

*Спаси Ариадна, разцепвайки се, камѣкѣт,
 защото Христос – камѣкѣт на живота я закриля.*

Καστορ (ΑΟΕ 249, ΤΡСП 18.126)

Οὐ θῆρ ὁ Κάστωρ, ἀλλ' ἀνὴρ τις γεννάδας,
 ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἀνδριάς πρὸς αἰκίας³.

Не звар е Кастор, а доблестен мъж,

¹ Стиховете съдържат непреводима игра на думи между Εὐμένιος (Благосклонен) и πανευμενὲς (всемилостив).

² Стиховете съдържат непреводима игра на думи между Εἰρήνη (Μιρνα) и εἰρήνη (μῖρ, покой).

³ οἰκίας V, P, E² 33, VPS 114, n. 224 : αἰκίας SynaxMNN 53, ΑΟΕ 249.

или по-скоро – статуя пред мъченията.

19. септември

Трофим и Доримедонт (АОЕ 452, ТРСΠ 19.127)

Πνέοντες ἐν Τρόφιμῳ καὶ Δορυμέδον,
ἐν ἐκ ξίφους δέχεσθε καὶ βίου τέλος.

*Дишаици ведно, Трофиме и Доримедонте,
също една от меч приемате кончина.*

Ἐννεακαιδέκατῃ Τρόφιμον τάμον ἠδὲ συνάθλους.
На 19-и посечени бяха Трофим и съратници.

Саватий

(заедно с **Трофим и Доримедонт** АОЕ 413, ТРСΠ 19.127)

Ἐσθεῖς σιδήροις Σαββάτιος ὀξέσιν,
εἰς σαββατισμὸν θεῖον ὡς μάρτυς φθάνει.

*С остри железа Саватий, стѣрган,
в божия покой като мъченик стигна.*

Сосана (АОЕ 443-444, ТРСΠ 19.128)

Παλαιστίνης ὡς οὔσα Σωσάννα κλάδος,
ἐν ἀνδρικῶ σήματι κείρασα τρίχας,
μετωνομάσθη τὴν χάριν Ἰωάννης.
Μιᾶ μονῶν δὲ τῶν ἐν ἀγία πόλει
προσηλθε καὶ δεχθεῖσα θαῦμά τι ξένον
ἐξ ἀρετῶν ἤστραψεν ἀρχιμανδρίτης.
Ἦσει δέκα δὲ καὶ πρὸς ἄλλο τι χρόνων
παραδραμόντων, ἀπὸ συκοφαντίας
ἤκουσεν αἰσχρὸς πόρνος ἀρχιμανδρίτης.
Ψεύδους δ' ὁ πατήρ τὸν ἔλεγχον μὴ φέρων,
ὅτιπερ ἄρχων ἐν γυναιξὶ παρθένοις
ἀσκητικῶς κέκριτο βιούσαις ἅμα,

δόγμα πονηρὸν ἐκτεθῆναι συντρέχει
 τὸ κατεπεῖγον δαίμοσι προσανέχειν
 καὶ μὴ Θεῷ τῷ ζῶντι καὶ τοῦτοις θύειν.
 Σωσάννα τοῖνυν ὡσπερ ἀρχιμανδρίτης,
 ἦτοι κορωνίς, καὶ μόνη κατεσχέθη,
 καὶ τοῖς ξοάνοις ἀπονεῖμαι θυσίαν
 μὴ κατανεύσας, μαρτυρικῶ τῷ τέλει
 χαίρων μετέσθη πρὸς μονὰς οὐρανοῦς.

*Сосана – съща клонка палестинска,
 коси по мъжки като подстрига,
 на Иоан благодатно се преименува.
 В един манастир на светия град
 щом постъпи и чудо дивно показа,
 като архимандрит с добродетел просия.
 Когато десет и повече години,
 преминаха, заради клевета злостна
 разчу се, че архимандритът е блудник грозен.
 Отецът, безчестието не търпящ –
 сякаш девиците жени кара да станат
 и „постнически” е „животът съвместен” –
 порочния възглед да отрече се притичва,
 че трябва на бесовете да се уповава,
 и не на живия Бог, а на тях се принася.
 И ето, като архимандрит Сосана,
 самата – един връх, заловена бива,
 на кумирите жертва за да въздава.
 Без да склони, с мъченически край,
 но с радост към небесните обители премина.*

20. септември

Евстатий и Теописа с децата им Агапий и Теописа
 (ΑΟΕ 150, ΤΡСП 20.129)

Εὐστάθιον βοῦς παγγενεὶ χαλκοῦς φλέγει
 καὶ παγγενεὶ σὺ τοῦ Θεοῦ σφῆζεις Λόγε.

*Евстатий с целия му род вол меден изгори,
и с целия му род го спасяваш, Слово Божие.*

Εἰκάδι Εὐστάθιος γενεῆ ἅμα ἐν βοὶ καύθη.

На двајсти Евстатий и родà във вол изгоря.

Ипатий, еп. и Андрей, презв (АОЕ 456, ТРСП 20.130)

Ἵπὲρ πανάγων Ἵπάτου εἰκόνων,
σὺν Ἀνδρέᾳ σφάττουςιν ἄνδρες αἱμάτων¹.

*Заради пречистите икони Ипатий
с Андрей са заклани от мъже кръвници.*

Артемидор и Тал (АОЕ 58, ТРСП 20.132)

Ἀρτεμίδωρον καὶ Θαλὸν κτείνει ξίφος,
μὴ προσκυνοῦντας Ἄρτεμιν ξενοκτόνον.

*Артемидор и Тал мечът убива,
непокланящи се на Артемида странноубийца.*

Мелетий, еп. (АОЕ 331, ТРСП 20.133)

Ζωῆς ῥεοῦσης οὐ μέλει Μελετίῳ,
ὄθεν τελευτῶν πῶς οὐκ εἴπης ἠγάπα.

*За живота прехождащ няма грижа Мелетий,
затова умираш, как да не кажеш: „обичаше Го”!*

Иоан Изповедник, египтянин (АОЕ 227, ТРСП 20.134)

Ὁ Ἰωάννης σὺν δεκαπλῆι τατράδι,
στερρῶς ὑπῆλθε τὴν τομὴν τὴν ἐκ ξίφους.

*Иоан с десеторната четворица
твърдо прие посичането с меч.*

¹ Вж. Пс. 25:9, 54:24, 58:3, 138:19, Притч. 29:10.

21. септември

Йона, прор. (АОЕ 241, ТРСП 21.135)

Ἀπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ φεύγεις πάλαι,
νῦν δὲ πρόσωπον, Ἰωνᾶ, τοῦτου βλέπεις.

*От лицето Божие някога бягаше,
а днес, Йона, лицето Му гледаш.*

Εἰκάδι δὲ πρώτη τὸν Ἰωνᾶν γαῖα κάλυψεν.

На двацет и първи Йона пръстта го покри.

Йона Саваитски, препод. (АОЕ 241, ТРСП 21.136)

Ἄφεις Ἰωνᾶς ἀστάτου βίου τόπον,
ἐστῶτα καὶ βέβαιον εὐρίσκει τόπον.

*Остави Йона на безпокойния живот мястото,
покойно и сигурно място намери.*

Евсевий Изповедник (АОЕ 149, ТРСП 21.138)

Εὐσέβιον κτείνουσι δυσσεβεῖς ξίφει,
τὸν εὐσεβῶς βιοῦντα¹ καὶ Χριστοῦ φίλον.

*Нечестивците убиват Евсевий с меч –
в благочестие живеещ приятел Христὸв.*

Евсевий, Нестав и Зинов (АОЕ 149, ТРСП 21.139)

Εὐσέβιος², Νέσταβος ἀλλὰ καὶ Ζήνων

¹ Стиховете се основават на игра на думи, свързана със семантиката на името Εὐσέβιος (*Благочестив*) – съответно от него следва да се очаква благочестив живот. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

² За семантиката на думата Евсевий вж. предишната бел.

δι' εὐσεβῆ θνήσκουσι πίστιν ἐκ λίθων¹.

*Евсевий, Нестав, а също Зинон,
за благочестивата вяра умираат от камъни.*

Приск (АОЕ 401, ТРСП 21.141)

Φέρων ὕδωρ ζῶν Πρίσκος ἐν τῇ καρδίᾳ,
ἐμπρησμὸν οὐ δέδοικε τὸν τοῦ σαρκίου.

*Носещ жива вода, Приск, в сърието,
на плътта от изгаряне не се побоя.*

Исакий, еп. Кипърски (АОЕ 224, ТРСП 21.142)

Τὸν μόσχον Ἰσάκιε τὸν θεῖον θύων
ξίφει δι' αὐτὸν οἶά περ μόσχος θύῃ.

*На телеца Божествен жертва Исакий принасящ –
от меч зарад Него като телец се пожертва.*

Шест мъченици (АОЕ 313, ТРСП 21.143)

Ἵπὲρ Θεοῦ κλίναντος ἐν ξύλῳ κάραν²,
ἕξ μάρτυρες κλίνουσι τὰς κάρας³ ξίφει.

*Щом Той за Бога глава склони на кръста,
шест мъченици глави преклониха пред меча.*

22. септември

Фока, градинар (АОЕ 469, ТРСП 22.144)

Ἦιδει χάριν σοι σοῦ χάριν θνήσκων Λόγε,
Φωκᾶς ὁ μάρτυς τῷ διὰ ξίφους τέλει.

¹ λίθων V, P, E² 36, VPS 118, n. 254 : ξίφους SynaxMNN 58, АОЕ 149.

² κάραν V, P, E² 37, SynaxMNN 59, VPS 118, n. 257: αὐχένα АОЕ 313.

³ τὰς κάρας V, VPS 118, n. 258 : τὴν κάραν P, E² 37, SynaxMNN 59, АОЕ 313.

*Въздава ти благодарност заради Теб умрелия, Слово,
Фока – мъченик с кончина от меч.*

Εικάδι δευτερίη Φωκᾶ κεφαλὴν τάμε χαλκός.

На двајсет и втори бронзът на Фока главата отсече.

Мартин (ΑΟΕ 121, ΤΡСП 22.144)

Χριστοῦ¹ τὸ θάρσος ἐμπνέοντος ὑψόθεν,
πρὸς τὴν σπάθην ἔσπευδεν ἐκπνεῖν Μαρτίνος.

*С кураж вдъхновен от Христа свише
към меча бързаше Мартин да издъхне.*

Николай и Приск²

Νικόλαος καὶ Πρίσκος ἐκ καυστηρίας
ἴασιν εὖρον ψυχικῶν παθημάτων.

*От жигосването Николай и Приск
лек откриха от душевните болки.*

23. септември

Зачатие Предтечево (ΑΟΕ 401, ΤΡСП 23.147)

Ἄνδρὶ προφήτῃ χρησμὸς ἐξ Ἀρχαγγέλου,
τεκεῖν προφήτην καὶ προφήτου τί πλέον.

*За пророка предсказание от Архангела:
ще роди пророк и от пророк повече.*

Εικάδι τῇ τριτάτῃ γαστήρ λάβε Πρόδρομον εἶσω.

На 23-ти утробата прие вътре Предтеча.

¹ Χριστοῦ *Συναχ* ΜΝΝ 60, VPS 119, π. 267 : Θεοῦ V, P, E² 37, ΑΟΕ 306.

² Тези стихове за Николай и Приск отсъстват в стишните синаксари. Те са се съхранили единствено в ръкопис V (159^v), съдържащ календарните ямби на Христофор Митиленски. Възпроизвеждаме ги по CGCM, 275.

Иоан (АОЕ 227, ТРСП 23.148)

Ἐχθραν πλάνη θείς καί σφαγεῖς Ἰωάννης,
σφάττει τὸν ἐχθρὸν καὶ σὺν αὐτῷ τὴν πλάνην.

*Вражда към блудта показал и затова заклан,
заколва Иоан врага и заедно с него блудта.*

Петър и Антоний (синове на **Иоан** АОЕ 227, ТРСП 23.148)

Ἀντώνιος καὶ Πέτρος ὡς στερραὶ πέτραι
πρὸς τὰς μεληδὸν ἐκτομὰς ἐκάρτερον.

*Антоний и Петър като твърди скали
на посичането на части устояха.*

Андрей (АОЕ 38, ТРСП 23.148)

Ἐπὲρ νυγέντος πρὶν μιᾷ λόγχῃ Λόγου,
λόγχαις νυγείς ἤνεγκε διτταῖς Ἀνδρέας.

*Заради прободеното преди с едно копие Слово
от две копия пробождаше прие Андрей;*

24. септември

Текла, първомъченица равноапостолска
(АОЕ 172, ТРСП 24.151)

Αὐτός σε σφίζει, Θεέκλα, ρήξας τὴν πέτραν,
οὗ τῷ πάθει πρὶν ἐρράγησαν αἱ πέτραι.

*Сам те спасява, Текла, Разломилият камъка,
от страданието на Когото лани камъните се разломиха.*

Πέτρῃ ἀμφὶ τετάρτην εἰκάδα δέξατο Θεέκλην.

На двацет и четвърти скалата прие Текла.

Περσα¹

Μικρὸν θαλαττεύσασα, Πέρσα, πρὸς χρόνον
μέγα πρὸς ὄρμον οὐρανοῦ προσωρμίσω.

*За кратко била в морето, Перса, за време
велико в небесния пристан ще те закотвя.*

25. септември**Εφросина, препод. (ΑΟΕ 157, ΤΡСП 25.153)**

Τὸ θῆλυ κρύπτεις ἀνδρικῶς Εὐφροσύνη,
καὶ κρυπτὰ τὸν βλέποντα Δεσπότην βλέπεις.

*Женското криеш като мъж, Εφросино,
и виждащия скритото Владика гледаш.*

Εἰκάδα Εὐφροσύνη κατὰ πέμπτην πότμον ὑπέστη.

На 25-и Εφросина гибелта си намери.

Ἦ τὴν φύσιν λαθοῦσα καὶ τερπνὰ βίου,
κάλλει σμάραγδος τὴν δὲ νοῦν εὐφροσύνη,
λιποῦσα πᾶσαν τοῦ βίου φαντασίαν,
ἀνδρῶν μοναστῶν ἀγαπήσασα βίον –
εὐνοῦχος ὥσπερ βασιλικῶν δογμάτων –
ἐν ἀνδρικῷ σχήματι γνωστὸς οὐδόλως
μονῇ προσλήλθε καὶ θέλημα καὶ τρίχας
ἐκδοῦσα καὶ σπεύδουσα λαθεῖν πατέρα.

Ἦ καὶ τυχοῦσα τοῦ ποθουμένου, πόσοις
κόποις, πόνοις τε καὶ προσευχαῖς συντόνοις,
τὸ μαλακὸν τέτηκε δεινῶς σαρκίον.

Ἄπαντας ἐκπλήττουσα τῇ κακουχίᾳ,
οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ἀδυνατεῖ καὶ λόγος!

Ἦ πῶς λαθοῦσα πατέρα – πρᾶγμα ξενόν –

¹Тези стихове за Перса са се съхранили в ръкописи V (160^r) и Pi (106^v), съдържащи календарните ямби на Христофор Митиленски. Възпроизвеждаме ги по CGCM, 282.

καλή θυγάτηρ τῶν μοναστῶν ἐν μέσῳ
 τρέχουσα λίθος ὡς σμάραγδος εὐρέθη!
 Πολλὴ γὰρ ἡ ζήτησις ἐκ τῶν ἰδίων,
 πατρὸς βρύχοντος ἐκ πόθου καὶ καρδίας
 τῆς Εὐφροσύνης τὴν μακρὰν ἐκδημίαν
 τριπλῆ δεκάδι καὶ πρὸς ὀκτῶ φεῦ χρονῶν
 ὄρη, βάραθρα καὶ τόπους ἐρημίας
 περιπολοῦντος καὶ στένοντος ἐκβάτους.
 Ἄλλ' ὁ σμάραγδος αὐτὸς ἡ Εὐφροσύνη·
 «ὦ πατέρ – εἰπῶν τὸν τελευταῖον λόγον –
 ὡς ἐμπόρευμα τῶν μακρῶν λαβῶν κοπῶν
 τὸν οὐρανὸν γέγηθε τῇ μεταστάσει».
 Κάκεῖνος ὡσπερ ἐκπλαγεὶς φεῦ τοῦ πάθους,
 πέπτωκεν εἰς γῆν ὡσπερ ἄψυχος νέκυς –
 ἄκουσμα καὶ γὰρ παράδοξον καὶ ξένον.
 Ἦκουσεν ὄντως – τί γὰρ ἄλλο καὶ πάθη! –
 καὶ λοιπὸν ἀφείς καὶ βίον καὶ πατρίδα,
 καὶ ζῆλον ὡσπερ αἰνετῶν παιδὸς πόνος,
 ἐνθεὶς ἑαυτῷ καὶ πόθου δείξας φλόγα,
 διάδοχος τοίου γὰρ ὡς πατὴρ τέκνου
 γεγονώς, μετέστη πρὸς μονὰς οὐρανίου¹.

*Естество скрила и прелести светски,
 на красота – смарагд, а на ум – съща радост,
 оставила всяка житейска привидност,
 на мъжете иноци живота обикна –
 сякаш евнух в покоите царски,
 в образ мъжки неузнаваема никак,
 в обител постъпи, щение и коси
 отряза, от баща си бързаща да се скрие.
 Но жадуваното щом постигна с толкоз
 страдания, труд и молитви усърдни,
 изтощи страшно слабото тяло.
 А как с изтощение пълно порази всички,
 не може да се каже, нямат сила словата!
 О, чудно нещо, как от баща си скрита,*

¹ Житието на Ефросина в стихове издавам по ръкопис E² ff. 41–42.

дъщерята добра – посред монаси
 кръжаща, като изумруд камък откри се!
 От своите тя дълго издирвана беше,
 от баща, в сърдечна мъка ридаещ
 за отсъствието дълго на Ефросина –
 десетица тройно и осмина още години,
 планини, пропасти и места пустинни,
 който обхожда и от дън души стене.
 Но изумрудът – същата таз Ефросина¹,
 „О, отче – последни думи изрече –
 сякаш в замяна за големите мъки
 на небето се радвай, щом се представиш“.
 И той, поразен – о, страдание страшно! –
 на земята се свлече сякаш покойник безжизнен,
 заради чутото – преславно и чудно.
 Вслуша се истински – какво друго да стане! –
 после остави живот и родина, но ревност,
 като детски стремеж към похвални неща
 в себе си вселил, на копнежа пламъка показва,
 като баща, наследил такова дете,
 и пресели се в обителите небесни.

Пафнутий, преп. (АОЕ 383, ТРСП 25.154)

Μύσας ὁ Παφνύτιος ἐν τῷ σαρκίῳ
 τῷ Πνεύματι ζῆ καὶ θεωρεῖ φῶς μέγα.

Склопил очи Пафнутий в плът,
 в Духа заживя – Светлината вижда велика.

Пафнутий, свмч (АОЕ 383, ТРСП 25.155)

Σταυροῦσι Παφνύτιον οἱ κόσμοι φίλοι,

¹ Стиховете се основават на игра на думи с името на мъченицата Εὐφροσύνη и съществителното εὐφροσύνη – *радост* (както е определян Иисус Христос – *Λατρε*, 578), навеждаща на мисълта за Христоподобие на Ефросина. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

τὸν παντὶ κόσμῳ καὶ πρὶν ἑσταυρομένον.

*Разпъват Пафнутий на света приятелите
За Този, Който преди се разпъна за целия свят.*

Павел и Тата с децата им (АОЕ 378, ТРСП 25.157)

Σαβηνιανὸς τέμνεται σὺν τῷ Παύλῳ,
μεθ' ὧν σεαυτήν, Τάττα, τάττεις ἐμφρόνως.

*Савиниан го посичат с Павел,
към които и себе си, Тата, нареждаш премъдро.*

26. септември

Иоан Богослов, ев. (АОЕ 227, ТРСП 26.158)

Πατρὸς παρέστης ἡγαπημένῳ Λόγῳ,
πάντων μαθητῶν ἡγαπημένε πλέον.

*На Отца пред любимото предстана Слово,
от всички ученици възлюбен по-много.*

Πρὸς γε Θεὸν μετέβη βροντῆς πάϊς εἰκάδι ἕκτη.

При Бога премина синът громов на 26-и.

Жена вдовица (АОЕ 306, ТРСП 26.159)

Σφαγεῖσα χήρα σοὶ νυμφεύεται, Λόγε,
γράψασα συμβόλαιον ἐκ τῶν αἱμάτων.

*Невеста твоя заклана вдовицата стана, Слово,
с кръвта си обвързането написала.*

Гедeon, правед. (АОЕ 88, ТРСП 26.160)

Κἂν οὐ κατεῖδε Γεδεὼν τὸν σὸν τόκον
προεῖδε, Χριστέ, τοῦ τόκου σου τὸν τύπον.

Макар че не видя Гедeon Твоего раждане,

на раждането Ти провидя, Христе, образа.

Досий¹

Ζωῆς ταμίαν μὴ λιπεῖν Δόσσαν θέλων
ζωῆς ἀφειδεῖ καὶ μετέρχεται ξίφος.

*На живота владиката не иска Досий да изпусне,
не жали живота и достига меча.*

27. септември

Калистрат (AOE 246, ΤΡСП 27.161)

Τμηθεὶς ὁ Καλλίστρατος αὐχίνα ξίφει,
στρατῶ συνήφθη καλλινίκων μαρτύρων.

*Посечен Калистрат² с меч по шията,
с войнството се събра победоносни мъченици.*

49 мъченици (AOE 246, ΤΡСП 27.161)

Δεκάς τετραπλῆ μαρτύρων σὺν ἐννάδι,
διὰ ξίφους ἄθλησιν ἀθλεῖ τιμίαν.

*Десятка четворна мъченици и девятка
страдание достойно изстрадаха от меч.*

Епихария (AOE 135, ΤΡСП 27.162)

Εὐτολμος Ἐπίχαρις ἦν πρὸς τὸ ξίφος,

¹ Тези стихове за Досий отсъстват в стихните синаксари. Те са се съхранили единствено в ръкопис V (160°), съдържащ календарните ямби на Христофор Митиленски. Възпроизвеждаме ги по CGCM, 276.

² Стиховете се основават на семантиката на името на мъченика Καλλίστρατος (*добър воин*). Съответно от него се очаква да се присъедини към войнството на победоносните – на мъчениците во Христа. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

συλλήπτορα πλουτούσα τὴν θεῖαν χάριν¹.

*Безстрашна Епихария беше пред меча,
за помощник спечелила благодатта Божия.*

Εικάδι ἑβδομάτη Ἐπίχαρις φάσγανον ἔτλη.

На 27-и Епихария остроето на меча понесе.

Филимон, еп. и Фуртуниан (АОЕ 462)

Χριστὸν φιλῶν φιλοῦντα Φιλήμων θύτης,
Φουρτουνιανῶ συναθλεῖ φιλομένῳ.

*Филимон, жертвоприносител обича любящия Христа,
сражава се заедно с обичния Фортунат.*

Гайания (АОЕ 86, ТРСП 27.165)

Γαϊανή, φλεχθῆναι τὰ νῶτα δίδου,
ὡς ἂν φλογίνης νῶτα² ῥομφαίας ἴδης.

*Да пламнат дай, Гайания, твоите плещи,
и острие ги виж на меч пламтящ.*

15 мъченици (АОЕ 317, ТРСП 27.166)

Ὁ τριπλοπεντάριθμος ἀθλητῶν στόλος
καὶ πυθμένος κατῆρε μέχρι ποντίου.

*Трипеторна числом ратна дружина,
до самото морско дъно се спусна.*

¹ Стиховете съдържат игра на думи, основаваща се на семантиката на името на мъченицата – Ἐπίχαρις означава буквално *радостна*, но може да се тълкува и като *благодатна*. Съответно от нея се очакват дела, чрез които да се удостои за Божията благодат. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

² Стиховете се основават на игра на думи, свързана с многозначността на гр. дума νῶτος, която може да означава както *плещи*, така и *острие*, *край*. Така плещите на мъченика, унищожавани от огъня, се превръщат в острие на меч.

28. септември**Харитон Изповедник, препод.** (АОЕ 474, ТРСП 28.168)

Τῆς γῆς πατήσας τὰς τρυφὰς ὁ Χαρίτων¹,
κατατρυφᾷ νῦν οὐρανοῦ τῶν χαρίτων.

*Земните храни потъпкал, Харитон
се храни днес с небесните блага.*

Εἰκάδι οὐδοάτη Χαρίτων θάνε γήραι μακρῶ.

На 28-и Харитон умря в старост дълбока.

Александър, Алфий и Зосима – братя (АОЕ 24, ТРСП 28.169)

Εἰσδύντες εἰς γῆν μάρτυρες τρεῖς Κυρίου,
ἐκεῖθεν ἐκδύνουσιν εἰς θεῖαν δρόσον.

*В земята погребани, мъчениците трима Господни
оттам изпълзяха към росата божествена.*

Марко, пастир (АОЕ 24, ТРСП 28.169)

Ποιμὴν ὁ Μάρκος, ὃν κατέκτανε ὁ ξίφος,
ποιμὴν προβάτων, ὡς καὶ ὁ τῆς Γραφῆς Ἄβελ.

*Пастирът Марко, когото мечът погуби –
пастир на овце е, подобно на Авел библейски.*

Никон, Неон и Илиодор (АОЕ 24, ТРСП 28.169)

Ἦλιόδωρος, Νίκων ἀλλὰ καὶ Νέων,
Χριστοῦ κατ' ἐχθρῶν ἐκ ξίφους νίκη νέα.

*Илиодор, Никон, а също и Неон,
са нова победа с меч над враговете Христови.*

¹ Стиховете съдържат игра на думи, основаваща се на семантиката на името на мъченика – Χαρίτων означава *благодатен, радостен*. Съответно от него се очакват дела, чрез които да се удостои за небесните блага. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

Жени и деца мъченици (АОЕ 307, ТРСΠ 28.169)

Τμηθέντα παίδων καὶ γυναικῶν μυρία,
ὧ παῖ γυναϊκὸς καὶ Θεέ, πλήθη δέχου.

*На чада и жени множеството съсечено,
приеми – Ти, чедо на жена и Боже!*

Евстатий, странник (АОЕ 151, ТРСΠ 28.170)

Ῥωμαῖός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ῥωμαλέος¹
ὁ μάρτυς Εὐστάθιος ἀθλῶν πρὸς ξίφος.

*Римлянин е той, а също и крепък,
мъченикът Евстатий страдал от меч.*

Александър и 30 мъченици с него (АОЕ 24, ТРСΠ 28.171)

Ἐξαρχον² Ἀλέξανδρον εἶχον τοῦ τέλους,
τμηθέντες ἄνδρες ὧν ἀριθμὸς τρεῖς δέκα³.

*Водач Александър им беше в смъртта,
на мъжете посечени 30 на брой.*

29. септември

Кириак, отшелник (АОЕ 263, ТРСΠ 29.172)

Σκίλλης ἀμύνη, Κυριακέ, πικρία,
γεῦσιν γλυκεῖαν, ἧ θανεῖν κατεκρίθης.

*На морския лук с горчивината, чрез който на смърт си осъден,
отхвърли, Кириак, вкуса сладък.*

Σκιλλοβόρος δ' ἐνάτη μύσεν εἰκάδι Κυριακός.

¹ Игра на думи, основаваща се на близостта на думите Ῥωμαῖος (римлянин) и ῥωμαλέος (силен, крепък).

² Ἐξαρχον E² 55, ΣυναχMNN 82, АОЕ 24 : Ἐξοχον Pa.

³ τρεῖς ΣυναχMNN 82, АОЕ 24 : τρεῖς Pi, E² 55.

На 29-и склопи очи Кириаκ, приел морския лук.

Петрония¹ (ΑΟΕ 322, ΤΡСП 29.174)

Είφει κλίνασα τὴν κάραν, Πετρωνία,
ψυχῆς ἐρείδεις ὄμμα τῇ θεῖα πέτρα.

*Пред меча преклонила глава, Петрония,
окото душевно на камъка Божи осланяш.*

Гуделий (ΑΟΕ 97, ΤΡСП 29.175)

Σοὶ τὴν κεφαλὴν τῇ κεφαλῇ τῶν ὄλων,
Χριστέ, προσῆξεν ἐκ ξίφους Γουδελία.

*На Тебе глава – главата на всичко,
Христe – от меча поднесе Гуделий.*

Каздой и Каздия (ΑΟΕ 248, ΤΡСП 29.176)

Ἀθλοῦσιν ἄμφω Κασδόος καὶ Κασδόα,
ὁ μὲν σπαθισθεῖς, ἡ δὲ θλασθεῖσα ξύλω.

*Ратуват заедно Казд и Каздия,
той съсечен със меч, тя пребита с дърво.*

Дада (ΑΟΕ 105, ΤΡСП 29.177)

Είφει μεληδὸν σῶμα πᾶν τετμημένος,
τὸ πνεῦμα σώζεις, μάρτυς Ὑψίστου, Δάδα.

*С меч цялото тяло на части нарязано,
духа си спасяваш за Всевишния, мъчениче Дада.*

ГовделаЙ (ΑΟΕ 97, ΤΡСП 29.177)

Ὁ Γοβδελαῶας πείρεται τοῖς καλάμοις,
τὸν καλάμω τυφθέντα Χριστόν μου σέβων.

¹ Името *Петрония* подобно на *Петър* се извежда от гр. πέτρος (*камък*). Стиховете съдържат игра на думи, която не е възможно да бъде предадена на български.

*От тръстиките Говделай пронизван,
бития с тръст Христос мой почита.*

30. септември

Григорий, еп. Арменски (АОЕ 99, ТРСП 30.178)

Εἰδῶς τὸ «γρηγορεῖτε» τοῦ Θεοῦ Λόγου¹,
Θεοῦ καλοῦντος γρηγορῶν ὠφθης, πάτερ.

*Като знаеше „Будни бѣдете“ от Словото Божие,
щом те Бог призова, ти отче показа се буден.*

Ἀρμενίης μεγάλης θάνε Γρηγόριος τριακοστῆ.
Във Велика Армения умря Григорий на 30-и.

Рипсимия (АОЕ 408, ТРСП 30.179)

Ἦλυει σπαθισμοῖς οὐδαμῶς Ῥιψιμία,
ἄπειρα τούτοις ἀνταριθμοῦσα στέφη.

*Удряна с меч, не страда въобще Рипсимия,
понеже в замяна безбройни венци получава.*

Гайания (АОЕ 86, ТРСП 30. 179)

Γαϊανὴν μὴν ἔστεψεν ἄσκησις πάλαι
καὶ νῦν ἄθλησις ἢ διὰ ξίφους στέφει.

*Подвижничеството увенча Гаяния преди;
мъченичеството днес я венчае пред меча.*

30 мъченици (АОЕ 318, ТРСП 30.179)

Τιμᾶ Τριάς σε триπλῆ δεκάς² μαρτύρων³
σὺν ταῖς δυσὶ θνήσκουσα σοῦ χάριν ξίφει.

¹ *Ματ.* 24:42, 25:13, 26:38, 26:41, *Μκ.* 13:35, 13:37, 14:34, 14:38, *Деян.* 20:31, *1 Κορ.* 16:13.

² δεκάς] τριάς *Ε*³ 62.

³ μαρτύρων *V*, *Ε*² 62, *ΣυναχMNN* 88, *VPS* 130, n.343 : γυναιῶν *АОЕ* 318.

*Почита Те, Троице, десетицата тройна страдалци,
с още двама за Тебе умрели под меча.*

Двоица жени (АОЕ отсъства, ТРСП 30.180)

Δυὰς γυναικῶν ἀρεταῖς τεθραμμένων,
ἀθλητικῷ τμηθεῖσα κοσμεῖται τέλει¹.

*Двоица жени, закърмени с добродетел,
съсечена, с мъченически край украси се.*

Стратон (АОЕ 435, ТРСП 30.181)

Ὁ Στρατόνικος τῷ διὰ ξίφους τέλει,
ἅπαν στρατεύμα δαιμόνων νικᾷ μόνος².

*Стратоник чрез кончината с меч
всякакво войнство бесовско сам победи.*

Мардоний (АОЕ 293, ТРСП 30.182)

Γνώρισμα, Μαρδώνιε, τοῦ πάθους ἔχεις,
ἐπ' ὀφθαλμοῦ³ σφράγισμα καύσεως ἔχων.

*Знак, Мардоний, за страданието имаш –
върху окоото печат от изгарянето носиш.*

1000 мъченици (АОЕ 325, ТРСП 30.183)

Χιλιαρίθμους ἀυχενοτημάτων φάλαγξ
ἔπαθλον εὔρεν, οὐκ ἀριθμητὰ στέφη.

*Фалангата хилядна с прерязани гърла
награда прие – безчислени венци.*

¹ τέλει V, E² 62, ΣυναχMNN 90, VPS 131, n. 347 : ξίφει АОЕ.

² Стиховете съдържат игра на думи, основаваща се на семантиката на името на мъченика – Στρατόνικος означава *воин-победител*. Съответно той е призван дори и сам да победи бесовското войнство. За метафората на знаменателното наименование, при която с името на човека се свързват неговите деяния, вж. бел. 1 към Теодор Александрийски, еп. (12. септември).

³ ὀφθαλμοῦ Pi, E² 62, ΣυναχMNN 90, АОЕ 293: ὀφθαλμούς MST 230, VPS 131.